

TARTU ÜLIKOOLI VILJANDI KULTUURIAKADEEMIA

Kogukonnaharidus ja huvitegevus

Sirli Vahula

**PAIKKONDLIKU IDENTITEEDI KUJUNEMISE TOETAMINE
PÄRIMUSÕPETUSE ÕPETAJATE KAUDU RAKVERE REAALKOOLI NÄITEL**

Lõputöö

Juhendaja: Eilika Mätas, MA, noorsootöö korraldus

Kaasjuhendaja: Ene Lukka-Jegikjan, MA, pärimuskultuuri õpetaja

Viljandi 2026

Resümee

Paikkondliku identiteedi kujunemise toetamine pärimusõpetuse kaudu Rakvere Reaalkooli näitel

Käesoleva lõputöö eesmärk oli analüüsida, kuidas mõjutab õpetaja isiklik paikkondliku identiteedi tunnetus pärimusõpetuse läbiviimist ning millisel viisil toetab see esimese kooliastme õpilaste sidet oma kodukohaga. Lõputöö teema ajendiks oli mure Lääne-Virumaa paikkondliku identiteedi vähenemise pärast ning soovist välja selgitada, kas ja kuidas saaks pärimusõpetuse rakendamine antud probleemile leevendust tuua. Meie riigi põhiseaduses on Eesti kultuuri säilimine välja toodud kui oluline põhiseaduslik väärtus. Globaliseerumine, digikeskkonnad ja migratsiooniprotsessid muudavad paikkondliku identiteedi ja pärimuse edasikandmise koolikontekstis väljakutseks. Seadsin töö eesmärgiks ühe kooli näitel välja selgitada, kuidas pärimusõpetuse kaudu toetada I kooliastme õpilaste paikkondliku identiteedi kujunemist. Uuringus kasutati kvalitatiivset uurimisviisi ja kodeerimisel põhinevat sisuanalüüsi. Valimi moodustasid üheksa Rakvere Reaalkooli klassiõpetajat, kellel on kogemus folklooritundide läbiviimisega 3. klassides. Andmete kogumiseks kasutati poolstruktureeritud intervjuusid, et selgitada välja õpetajate kogemused, tajutud tugevused ja kitsaskohad pärimusõppe rakendamisel. Tulemused näitasid, et pärimusõpetuse kvaliteet ja mõju õpilase paikkondliku identiteedi kujunemisele sõltuvad otseselt õpetaja isiklikest väärtushinnangutest ja ettevalmistusest. Süsteemse õppematerjali ja ühtse paikkondliku õppesüsteemi puudumine takistab aine järjepidevat käsitlemist. Kuigi õpetajad mõtestavad pärimusõpetust olulise vahendina õpilaste emotsionaalse sideme ja kuuluvustunde loomisel, on praktikas suurimaks väljakutseks pedagoogide ebakindlus ja vajadus metoodilise toe järele, mis muudaks pärimuse edasikandmise juhuslikust tegevusest teadlikuks ning järjepidevaks. Töö tulemused pakuvad sisendit Lääne-Virumaa koolidele pärimusõpetuse ainekavade arendamiseks ja metoodilise materjali ning õpetajate koostöövõrgustiku loomiseks, et pärimuskultuuri õpetamine koolis ei oleks juhuslikuks, vaid oleks teadlik ja suunatud paikkondliku identiteedi toetamisele ja tugevdamisele.

Võtmesõnad: paikkondlik identiteet, pärimusõpetus, folkloor, I kooliaste, kultuuripärand.

Abstract

Supporting the Development of Local Identity through Heritage Education: The Case of Rakvere Reaalkool

The aim of this thesis was to analyse how a teacher's personal sense of local identity influences the implementation of heritage education and how this, in turn, supports the development of first-stage primary school students' connection to their home region. The topic was motivated by concerns about the decline of regional identity in Lääne-Viru County and a desire to explore whether and how heritage education could help alleviate this issue. The preservation of Estonian culture is defined as a fundamental constitutional value in the Constitution of Estonia. However, processes such as globalization, digitalization, and migration pose challenges to the transmission of local identity and cultural heritage within the school context. The study aimed, based on the example of one school, to examine how heritage education can support the development of local identity among first-stage primary school students. A qualitative research approach and coding-based content analysis were applied. The sample consisted of nine primary school teachers from Rakvere Reaalkool who have experience in conducting folklore lessons in third grade. Data were collected through semi-structured interviews to explore teachers' experiences, perceived strengths, and challenges in implementing heritage education. The results indicated that the quality and impact of heritage education on students' local identity development depend directly on teachers' personal values and level of preparation. The lack of systematic teaching materials and a coherent regional curriculum hinders the consistent implementation of the subject. Although teachers perceive heritage education as an important means of fostering students' emotional connection and sense of belonging, the main challenges in practice are teachers' uncertainty and the need for methodological support. The findings provide input for schools in Lääne-Viru County in developing heritage education curricula, creating methodological materials, and establishing teacher collaboration networks. These steps would ensure that the teaching of cultural heritage in schools becomes intentional and effectively supports the development and strengthening of students' local identity.

Keywords: local identity, heritage education, folklore, first stage of primary school, cultural heritage.

Sisukord

Sissejuhatus	5
1. Paikkondlik identiteet	8
1.1. Identiteedi mõiste ja olemus ning selle kujunemise seos pärimusõpetusega	9
2. Pärimusõpetuse definitsioon ja eesmärgid	13
2.1. Pärimusõpetus üldhariduskoolis	15
2.2. Pärimusõpetus Lääne-Virumaal	17
2.3. Pärimusõpetuse praktika Rakvere Reaalkoolis	18
2.4. Paikkondliku pärimusõppe praktikad	20
3. Metoodika	23
3.1. Uurimistöö eesmärk ja uurimisküsimused	23
3.2. Valim	23
3.3. Andmekogumismeetod	24
3.4. Andmeanalüüs	25
4. Tulemused ja arutelu	27
4.1. Õpetaja paikkondliku identiteedi ja pärimussuhte mõju pärimusõppe praktikale	27
4.2. Pärimusõppe tugevused, kitsaskohad ja võimalused õpetajate kogemuses	30
4.3. Õpetajate arusaamad pärimusõppe rollist õpilaste paikkondliku identiteedi toetamisel	32
5. Järeldused	35
Kasutatud allikad ja kirjandus	42
LISAD	
Lisa 1. Intervjuu kava	
Lisa 2. Koodipuu	
Lisa 3. Rakvere Reaalkooli folklooritunni ainekava	

Sissejuhatus

Eesti Vabariigi põhiseaduses on kirjas põhiseaduslik kohustus kaitsta ja hoida eesti kultuuri (Eesti Vabariigi põhiseadus, 1992). Paikkondliku identiteedi kujunemisel on keskne roll kultuuripärandil, mis mitte ainult ei rikasta kogukondade elu, vaid suunab ka inimeste otsuseid elukoha valikul ning soodustab olemasoleva kultuuriruumi teadlikku säilitamist ja arendamist (Rõigas, 2025; UNESCO, n.d.). Selline pärandi väärtustamine aitab hoida järjepidevust ning leida kestvaid väärtusi, mis toetavad kogukondade sidusust ja tulevikukindlust (Rüütel, 2000; Rõigas, 2025). Üks võimalus seda saavutada on pärimuse teadlik toetamine koolikeskkonnas.

Kui pärimusõpetuse rakendamine koolipraktikas on ebaühtlane ja süsteemitu, võib piirata õpilaste sidet oma kodukoha kultuurilise pärandiga. Sarnasele probleemile osutab ka rahvusvaheline uurimistöö, mille järgi pärimusõpetus ei ole õppekavades ühtselt ja selgelt määratletud ning selle elluviimine sõltub suuresti õpetajate tõlgendustest ja konkreetse kooli praktikast (Immonen & Sivula, 2024). Pärimusõpet toetab ka perede ja kogukondade koostöö, mis aitab siduda koolis õpitava laste igapäevaelu ja kohaliku kultuurikontekstiga.

Tutvumine pärimusega ning teadmiste omandamine perede ja kogukondade tausta kohta soodustab loovuse ja kodanikuaktiivsuse arengut nii klassiruumis kui ka väljaspool seda (Kholmurodova, 2024; Borland, Christensen & Lovejoy, 2010). See tekitab kuuluvustunnet, rikastab laste vaimset maailma ning toetab isiksuse terviklikku arengut. Ka haridusvaldkonna arengukavas (Haridus- ja Teadusministeerium, 2020) on esmatähtsate tegevuste juures ära toodud ühise kultuuri- ja väärtusruumi kujunemise toetamine, mis kätkeb endas ühise kultuuri- ja väärtusruumi kujunemist eesmärgiga suurendada ühiskonna sidusust.

Globaalsed protsessid ja muutuvad ühiskondlikud vajadused kujundavad tugevalt kaasaegset identiteeti, mistõttu on kultuurimälu säilitamine pidevas teisenemises (Assmann, 1995; Appadurai, 1996). Kui õpilastel puudub eakohaste materjalide ja kogukondlikes tegevustes osalemise kaudu vahetu kontakt elava pärimusega, jääb õppimine abstraktseks ja teadlikkus kohalikust kultuurist väheneb (Lave & Wenger, 1991; UNESCO, 2003). Seda teoreetilist ohtu kinnitab ka autori praktiline kogemus Lääne-Virumaa folkloorikuraatorina, kus on märgata pärimuskultuuri osakaalu kahanemist ja marginaliseerumist haridusasutustes.

Mida nooremana inimene puutub kokku pärimuskultuuriga, seda püsivamalt need teadmised ja väärtused kinnistuvad (Rüütel & Tiit, 2007). Seetõttu on eriti oluline uurida käesoleva lõputöö teemat „Paikkondliku identiteedi kujunemise toetamine pärimusõpetuse õpetajate kaudu Rakvere Reaalkooli näitel”, et mõista, kuidas pärimusõpetuse süsteemse ja

teadlikult kavandatud rakendamise kaudu saab koolikeskkonnas toetada õpilaste seotust oma kodukoha kultuurilise keskkonnaga.

Üldhariduskoolides on pärimusõpetuse rakendamine ebahütlane ja süsteemitu, mistõttu nõrgeneb õpilaste side kodukoha kultuuripärandiga ning paikkondliku identiteedi kujunemine ei ole piisavalt toetatud.

Töö tulemusena esitan ülevaate, kuidas õpetaja paikkondliku identiteedi tunnetus ja suhe pärimuskultuuriga kujundab pärimusõppe läbiviimist I kooliastmes ning mil viisil see omakorda toetab õpilaste paikkondliku identiteedi kujunemist. Lisaks analüüsin Rakvere Reaalkooli näitel pärimusõppe tugevusi, kitsaskohti ja arendusvõimalusi ning käsitlen õpetajate arusaamu ja tõlgendusi pärimusõppe rollist õpilaste paikkondliku identiteedi toetamisel.

Uurimistöö eesmärk on ühe kooli näitel analüüsida, kuidas õpetaja paikkondliku identiteedi tunnetamine mõjutab pärimusõpetuse läbiviimist ning mil määral ja millisel viisil toetab see I kooliastme õpilaste paikkondliku identiteedi kujunemist. Lisaks on eesmärgiks anda ülevaade pärimusõpetuse tunni tugevustest, kitsaskohtadest ning arendamisvõimalustest Rakvere Reaalkooli näitel.

Eesmärkidest lähtuvalt sõnastasin uurimisküsimused:

1. Kuidas mõjutab õpetaja enda paikkondliku identiteedi tunnetamine ja suhe pärimusega tema pärimusõppe praktikat I kooliastmes?
2. Millised on pärimusõppe tugevused, kitsaskohad ja võimalused Rakvere Reaalkooli I kooliastme õpetajate kogemuses?
3. Kuidas õpetajad mõtestavad pärimusõppe rolli õpilaste paikkondliku identiteedi toetamisel?

Oma lõputöös kasutan mõistet pärimuskultuur. Pärimuskultuur tähendab suulise pärimuse ja jäljendamise teel edasi antavat kultuuri, mis hõlmab nii ainelist kui ka vaimset kultuuri ehk folkloori. Siia kuuluvad näiteks rahvaluule, -muusika, -tantsud ja -mängud, aga ka traditsioonilised teadmised, uskumused, kombed ja oskused. Pärimuskultuuril ei ole kindlat, muutumatut kuju, vaid see levib ajas ja ruumis erinevate variantidena. Samas eeldab see alati kogukonda või rahvast, kes seda omaks peab ja edasi kannab (Sihtasutus Kutsekoda, 2013).

Rakvere Reaalkoolis kasutatakse nimetust folklooritund, kuid käesolevas töös kasutan mõistet pärimusõpetus. Tallinna Ülikool (2025) ja Eesti Folkloorinõukogu (Pärimusõpetuse materjalid, 2007) kirjeldab pärimusõpetust kui õppeainet, mis aitab õppida tundma, kasutama ja edasi looma pärimuskultuuri ning toetab seoste loomist enesemääratluse ja ühiskonnas

toimetuleku vahel. Aine kaudu antakse edasi Eesti rahvapärимusest lähtuvaid teadmisi, oskusi, hoiakuid ja väärtusi.

Lõputöö kirjaliku osa struktuur koosneb järgmistest peatükkidest: esimeses osas on antud ülevaade teema teoreetilisest taustast, teises kirjeldatakse töö metoodikat, järgneb kokkuvõtlik peatükk uurimistulemustest ning järeldustest. Viies peatükk sisaldab kokkuvõtet. Töö lõpus saab ülevaate kasutatud allikatest ning lisadest. Lõputöö koostamisel lähtusin Tartu Ülikooli teadustekstide kirjutamise juhistest, et järgida korrektset akadeemilist viitamist ja refereerimist (Tartu Ülikool, s.a.). Töö koostamisel kasutasin tehisaru (Chat GPT) abivahendina teksti sõnastuse täpsustamisel ja struktuuri täpsustamisel (OpenAI, 2026). tehisaru ei ole kasutatud sisuliste järelduste tegemiseks vaid toetava töövahendina. Lõputöö sisu, analüüs ja järeldused põhinevad kasutatud allikatel.

Lõputöö põhineb identiteedi, paikkondlikku identiteedi ja pärimusõpet käsitlevatel teoreetilistel materjalidel (raamatud, teadusartiklid, aine- ja töökavad, varasemad lõpu- ja magistritööd). Töö koostamisel lepiti kaasjuhendaja Ene Lukka-Jegikjaniga kokku, et just selliste allikate kasutamine on põhjendatud, kuna paikkondliku identiteedi kujunemist pärimusõpetuse kaudu ei ole varasemalt eraldi uuritud. Toetun oma töö kirjutamisel sarnastele teemadele keskendunud uurimustele ja teoreetilistele käsitlustele, mis võimaldavad luua tervikliku ja usaldusväärse aluse käesoleva teema käsitlemiseks. Minu lõputöös kasutatavate allikate valik võimaldab siduda olemasoleva teoreetilise teadmise uuritava teema spetsiifikaga ning toetab paikkondliku identiteedi kujunemise analüüsi pärimusõpetuse kontekstis.

1. Paikkondlik identiteet

Järgnevas peatükis selgitan lahti identiteedi ja paikkondliku identiteedi mõiste, alapeatükkides käsitlen paikkondliku identiteedi olemust ja kujunemist. Lisaks toon välja, kuidas on omavahel seotud pärimusõpetus ja paikkondliku identiteedi kujunemine.

Paikkondliku identiteedi tunnetamine ja selle olulisus ei ole aja jooksul kadunud, vaid jätkuvalt aktuaalne, sest paikkondliku identiteedi tunnetamine ja selle väärtustamine mõjutab kogukondade arengut ja omavahelist koostööd ning on seotud koha tähenduslikkuse ja kuuluvustundega (Lincoln, n.d; Rõigas, 2025).

Identiteedi teemal on viimastel aastatel valminud ka kaks magistritööd, kuid need on olnud seotud pigem noorte enesetaju, kogukonna või kultuurilise ruumi käsitlemisega. Näiteks uuriti, kuidas Narva noored positsioneerivad ennast eestivenelaste Eesti ja Narva kontekstis. Tulemustest sai järeldada, et kui noortel on koht, kuhu nad tunnevad ennast kuuluvat ning tekib “oma ruumi” tähendus, tahetakse sinna naasta ja seal elada ka pärast õpingute lõppu. Tööde analüüsi käigus on selgunud, et identiteedi konstrueerimine on oluline protsess ning selle toetamine peaks olema nii paikkondlikult kui ka Eesti riigi tasandil prioriteet (Tuuder, 2022; Allas, 2022).

Paikkondlik identiteet kujuneb ja muutub ajas sotsiaalsete suhete, ühiste kogemuste ning ajalooliste ja ühiskondlike muutuste koosmõjus. Elukoht ei tähenda seejuures üksnes geograafilist asukohta, vaid hõlmab ka mälestusi, kogemusi ja paigale omistatud tähendusi, mille kaudu inimesed määratlevad nii oma kuuluvust kui ka iseennast. Inimeste arusaam paikadest ja maailmast laiemalt kujuneb nende tähenduste kaudu, mida nähtustele, kogemustele ja ümbritsevale omistatakse. Need tähendused tekivad sotsiaalses keskkonnas ning põhinevad kogukonnas jagatud arusaamadel ja tõlgendustel, mistõttu peetakse sageli loomulikuks ja õigeks just neid käsitusi, mis on kogukonnas laiemalt omaks võetud ning enesestmõistetavana tajutud (Annist, 2011; Viik, 2015).

Pärimuse väärtustamise, paikkondliku identiteedi ning inimese eneseidentiteedi kujunemise vahel on leitud seosed kuna identiteet kujuneb teadliku õppimise, kogemuste ja kultuurilise suhtluse kaudu ning on tihedalt seotud paiga, kultuuri ja pärimusega. Kohaga seotud lood, uskumused, kohanimed ja ajaloolised mälestused annavad paigale tähenduse ning aitavad kujundada kuuluvustunnet ja kogukondlikku ühtsust. Pärimuse hoidmisel ja edasi andmisel on oluline roll ka haridusasutustel, kes toetavad kultuurilise järjepidevuse säilimist ning aitavad tugevdada inimeste sidet oma kodukoha ja kogukonnaga. Nagu juba

eelnevalt on ära märgitud, suurendab tugev paikkondlik identiteet uhkust oma piirkonna üle ning soodustab kogukondlikku koostööd (Kindel, 2005; Kess & Puroila, 2021; Rõigas, 2025).

Eesti on eestlaste põline elupaik ning ainus maa, kus saab järjepidevalt säilitada ja edasi kanda meie rahvuslikku omapära, keelt ja kultuuritraditsioone. Seetõttu on kohaliku identiteedi teadvustamine tähtis nii inimese enese kui ka kogu rahvuskultuuri püsimise seisukohalt. Side oma kodupaiga, keele ja selle kultuuripärandiga annab inimesele kindlus- ja kuuluvustunde, aidates mõista nii varasemaid kogemusi kui ka kujundada tulevikunägemust (Vikat, 1999; Jaago, 2003).

Nüüdisaegset inimest käsitletakse sageli kui liiget globaliseerivas maailmas, et rõhutada maailma avatust ja piiritust, võib sellega kaasneda ka eemaldumine oma juurtest. Kodupaik ei ole vaid füüsiline keskkond, vaid isiklikult läbi elatud ja tähendustega seotud ruum, mis mõjutab inimese identiteedi kujunemist ja eneseteadvust. Paigatunnetus loob sideme kogukonna ja eelnevate põlvkondadega ning aitab hoida alles kultuurilist järjepidevust. Tugev kohatunnetus toetab inimese vaimset tasakaalu ja heaolu, sest teadmine oma päritolust ja kuuluvusest annab sisemise kindluse ning aitab säilitada sidet oma kultuuriliste juurtega (Kuurme, 2015; Jaago, 2003; Vikat, 1999).

1.1. Identiteedi mõiste ja olemus ning selle kujunemise seos pärimusõpetusega

Sõna identiteet võib tõlgendada erinevates käsitlustes erinevalt. Filosoofias on identiteet mistahes asja suhe iseendaga, sotsioloogilises käsitluses on identiteet seotud sellega, mis teeb indiviidi unikaalseks (teiste inimeste hulgas), psühholoogilises käsitluses on identiteet kui inimese enda loodud, suhteliselt püsiv, mõtestatud ja integreeritud nägemus iseendast (oma unikaalsetest omadustest ja kogemustest) ehk oma personaalsest identiteedist ning sotsiaalsetest suhetest ja kuulumisest sotsiaalsesse gruppidesse (Sarv, 2013). Lõputöö teema on seotud paikkondliku identiteediga, mis eelneva määratluse kohaselt kuulub nii sotsioloogilise kui ka psühholoogilise identiteedi käsitluste juurde.

Identiteedi kujunemine on keeruline ja mitmetasandiline protsess, mida kujundavad perekondlik taust, õpetajate ja kasvukeskkonna mõju ning lapsepõlves saadud kogemused. Tugev seotus oma juurte, traditsioonide ja kultuurilise pärandiga toetab identiteedi kujunemist kui loomulikku ja tähenduslikku osa inimese enesetajust. Hästi välja kujunenud identiteet toetab igapäevaeluga toimetulekut ning aitab luua ja hoida suhteid teiste inimestega, samas

kui selle arenguprobleemid võivad põhjustada ebakindlust ja rollide segadust (Lumen Learning, n.d.; Mercadal, 2024).

Identiteedi kui eneseteadvuse kaudu saab indiviid teadlikuks iseendast, teda ümbritsevast keskkonnast ning nendevahelistest seostest. Identiteet on mitmetahuline konstruktsioon, mis hõlmab nii personaalset kui ka sotsiaalset mõõdet. Personaalse identiteedi kaudu mõtestab inimene oma ainulaadsust ja neid omadusi, mis eristavad teda teistest, samas kui sotsiaalne identiteet väljendab indiviidi püüdlust samastuda teistega ning kuuluda erinevatesse sotsiaalsetesse gruppidesse (Valgma, 2017; Valk, 2003).

Inimesed loovad ja tõlgendavad oma identiteeti lugude kaudu, kuidas nad tunnetavad ning mõtestavad teisi ja iseennast. Seega kujuneb identiteet suhtluses teiste inimestega ning erinevates sotsiaalsetes ja kultuurilistes olukordades. Lisaks individuaalsele tasandile on identiteet seotud ka keskkonna ja paikadega. Inimest mõjutavad tema kogemused, kuuluvustunne ja seosed kindlate kohtadega. Samal ajal kujundavad need paigad ja kogukonnad ka inimeste identiteeti (Kess & Puroila, 2021).

Noortevaldkonna arengukava 2021-2035 läbivad teemad on samuti seotud noorte eneseteadvuse, identiteedi ja kultuurilise osalusega. Arengukava strateegilised eesmärgid ja lähenemised tugevdavad noorte võimalusi mõista iseennast, oma rolli ühiskonnas ning seotust paikkonnaga. Üks strateegilistest eesmärkidest on, et noored on loov ja ühiskonda hoogsalt edasiviiv jõud (Haridus- ja Teadusministeerium, 2021). Antud mõte toetab noorte rolli mõtestamist ja identiteedi kujunemist kui aktiivse ja vastutustundliku ühiskonnaliikmena ning seeläbi kujuneb isiklik identiteet ja side oma kogukonnaga.

Tiia Allase magistritöö eesmärk oli välja selgitada, milliste tegevustega kujundatakse Vana-Võrumaa piirkonna koolides kultuurilist identiteeti ning tõi välja murekoha, et riiklik teadus-arendusamet on aastaid üritanud tõestada kohaliku kultuuriloo tundmise olulisust, kuid tõhusat haakuvust haridussüsteemiga pole siiski saavutatud (Allas, 2022).

Kultuurilisest järjepidevusest ja jätkusuutlikkuse olulisusest on kirjutanud eesti folklorist ja etnomusikoloog Ingrid Rüütel (2006) enam kui 60 aastat. Ehk meie pärimuskultuuri hoidmisest ja selle kestlikkusest on räägitud tegelikult juba väga pikka aega, kuid endiselt ei ole loodud selget ja ühtset süsteemi selle sidumiseks haridusmaastikuga. Seetõttu jääb endiselt õhku sama põhimõtteline probleem: arutelu on kestnud aastakümneid, kuid terviklik ja järjepidev süsteem pärimuskultuuri lõimimiseks haridusse on siiani puudu.

Tänapäeva globaliseerivas ühiskonnas, mis on pidevalt muutuv ja pakub tohutuid võimalusi, muudavad identiteediküsimused eriti teravaks. Sellises olukorras peab Rüütel

oluliseks pärimuskultuuri järjepidevuse hoidmist, kuna see toetab kultuurilise identiteedi püsimist ja tasakaalu.

Pärimusõpetuse roll pärimuskultuuri hoidmisel ja edasikandmisel hõlmab esivanemate kultuuri tundmist ja tulevastele põlvedele pärandamist, et säiliks kultuuri järjepidevus ja põlvkondadevaheline side (Rüütel, 2006).

Tallinna Ülikooli pärimusõppe ainekava rõhutab kohapärimuse tundmist, mis hõlmab teadmisi, oskusi ja hoiakuid oma kodukoha lugude, esemelise kultuuri, toitude, keele ja traditsioonide kohta. Õpilane oskab selgitada kohapärimuse tähendust, jutustada kodukohaga seotud pärimuslikke lugusid ning tunneb oma pere ja piirkonna kultuuripraktikaid, sh rahvariideid, toite ja keele eripära. Samuti seostatakse kodukandi pärimust laiemate mütoloogiliste ja kultuuriliste tähendustega, mis toetab paikkondliku identiteedi kujunemist (Tallinna Ülikool, 2025).

Eesti Folkloorinõukogu õppekavas keskendutakse I kooliastmes koduümbruse ja kooli tundmaõppimisele, sealhulgas kodutalu või -täna, naabrite, koolitee ning kooli traditsioonide ja ajaloo uurimisele. Selline lähenemine aitab õpilasel tajuda oma elukeskkonda ainulaadse ja väärtuslikuna ning kujundab huvi ja austust kohaliku pärimuse vastu, tugevdades seeläbi tema paikkondlikku identiteeti (Folkloorinõukogu, 2013).

Kokkuvõttes toetab selline pärimusõppe lähenemine õpilase paikkondliku identiteedi kujunemist, sidudes tema isikliku ja perekondliku kogemuse kohaliku kultuuripärandi ja kogukonna tähendustega ning kujundades seeläbi tugeva kuuluvustunde (Tallinna Ülikool, 2025; Folkloorinõukogu, 2013).

Pärimusõpetus toetab noore identiteedi kujunemist, sidudes teda kogukonna, kultuuripärandi ja kohaliku elukeskkonnaga. See aitab säilitada kultuurilisi teadmisi ja väärtusi ning tugevdab kuuluvustunnet ja põlvkondadevahelisi sidemeid. Õpetuse kvaliteedi jaoks on oluline, et õpetajal oleksid vajalikud teadmised, õppematerjalid ning hea kohaliku kultuuri tundmine (Kess & Puroila, 2021).

Pärimusõpetus arendab lisaks teadmistele ka väärtusi, suhtumist ja vastutust kultuuri säilitamise ees. Aktiivõppel ja kogemuslikel meetoditel põhinev lähenemine aitab õpilastel pärandiga vahetult suhestuda, tugevdades kogukonnatunnet ja kultuuridevahelist mõistmist (Greaves et al., 2023; Achille & Fiorillo, 2022).

Pärimusõpetus aitab kujundada noore identiteeti ja kuuluvustunnet, sidudes teda oma kultuuripärandi, kogukonna ja elukeskkonnaga. Samal ajal toetab see kultuuri säilitamist ja edasiandmist ning tugevdab kogukondlikku ja põlvkondadevahelist sidet. Selleks on oluline

nii õpetaja pädevus ja kohaliku kultuuri tundmine kui ka aktiivõppel põhinev, kogemuslik õpetus.

2. Pärimusõpetuse definitsioon ja eesmärgid

Eesti haridusmaastikul on pärimuskultuuri hoidmine seatud riiklikuks prioriteediks, mis tugineb nii põhiseaduslikule kohustusele kui ka riiklikes õppekavades sätestatud alusväärtustele (Eesti Vabariigi põhiseadus, 1992; RT I, 29.08.2014, 20). HTM-i (2023) suunised rõhutavad üldpädevuste, sealhulgas kultuuri- ja väärtuspädevuse lõimimist aine õppesse, luues õpetajatele paindlikuma raamistiku koostöök. See riiklik suund on kooskõlas rahvusvaheliste suunistega: nii CIOFF kui ka UNESCO (2009) rõhutavad, et just formaalne haridussüsteem peab pakkuma lapsele teadmisi oma juurtest, kuna globaliseeruv maailm seda loomulikult ei toeta.

2023. aastal uuendati Haridus- ja Teadusministeerium eestvedamisel riiklikke õppekavasid, et toetada üldpädevuste, nagu õpi-, digi-, suhtlus-, kultuuri- ja väärtuspädevuse arengut. Õpetajatele loodi paindlikumad juhendamaterjalid ning suurenes õpetajatevahelise koostöö tähtsus (Haridus- ja Teadusministeerium, 2023). Põhikooli riiklik õppekava rõhutab ka uue põlvkonna sotsialiseerumist eesti kultuuri, Euroopa ühisväärtuste ning maailma kultuuri ja teaduse saavutuste kaudu (Põhikooli riiklik õppekava, RT I, 29.08.2014, 20).

Kuigi pärimusõpetuse rakendamiseks on loodud tugev teoreetiline ja metoodiline baas – näiteks Eesti Folkloorinõukogu (2013) pärimuskultuuri ainekava ning Tallinna Ülikooli (2025) koostatud pärimusõppe kavad I-III kooliastmele – ilmneb neis siiski teatav üldistatus. Tallinna Ülikooli (2025) käsitluses on kesksel kohal õpilase kujunemine kultuuri hoidjaks, kuid olemasolevad valmislahendused ei sisalda sageli paikkondlikku identiteeti toetavat dimensiooni. Eesti Folkloorinõukogu (2013) ainekava fookuses on kujundada oma päritolu teadvat, teadlikku ja kultuuritundlikku õpilast, kes mõistab seost pere, kogukonna, looduse ja rahvuskultuuri vahel ning oskab seda pärandit väärtustada ja edasi kanda. Autori hinnangul nõuab pärimusõpetuse tulemuslik elluviimine ainekavade kohandamist vastavalt konkreetse piirkonna eripärale, et toetada õpilase sidet oma vahetu kodukohaga.

Pärimusõpetus seob õppimise vahetult kohaliku keskkonna, kogukonna ja selle kultuuriliste tähendustega. Selle eesmärk on toetada reaalsele paigale ning selle looduse, ajaloo ja sotsiaalsete suhete koosmõjule. Õppimise käigus õpitakse mõistma inimese ja keskkonna vastastikust seotust, arendades õpilastes kohatunnetust, vastutustunnet ning kriitilist aru saama teatud paigast. Pärimusõpetus paneb noort mõistma, et paik ei ole ühetaoline ega neutraalne, vaid mitmekihiline ja erinevate tõlgenduste kaudu pidevalt muutuv (van Eijck & Roth, 2010).

Pärimusõpetus on paigapõhine ja kogukonnakeskne õppeviis, mis seob vaimse ja materiaalse kultuuripärandi õppimise ajas areneva ja kogukonnas tähendust omandava nähtusena. Õppimine toimub nii formaalsetes kui ka mitteformaalsetes keskkondades ning hõlmab praktilisi tegevusi, nagu rahvamuusika, tants, jutuveestmine ja pärimuslikud töövõtted, samuti aktiivset osalemist kogukondlikes ja paikkondlikes kultuurirotsessides. Sarnaselt UNESCO käsitlusele kultuuripärandi õpetamisest, kus pärimuslikud teadmised integreeritakse haridusse, rõhutab pärimusõpetus kultuuri edasikandumist noorematele põlvkondadele, et tagada selle kestlikkus ja elujõulisus. Õppijad ei ole seejuures ainult teadmiste omandajad, vaid ka loojad ja vahendajad, kes kujundavad ning kannavad edasi kogukonna kultuurilist identiteeti. Pärimusõpetuse ja pärimuskultuuri õpetaja tegevuses on olulisel kohal oskuslik praktiline tegutsemine, pärimus materjalide tundmine ja kriitiline valik ja kultuuriväärtuste teadlik kujundamine. Lisaks pidev enesetäiendamine. Nii kujuneb pärimusõpetuse kaudu individuaalne kui ka kollektiivne identiteet, mis põhineb seotusel paiga, ajaloo ja kogukonna kultuurilise järjepidevusega (Kutseregister, s.a.; UNESCO, 2009).

Õpilase enesemääratluse arendamine ja selle toetamine koolis on väga oluline, sest tänapäeva kiiresti muutuv maailmas, kus õpilasi ümbritseb suur infohulk, ei pruugi nad ise alati leida just sellist teavet, mis aitaks kujundada terviklikku arusaama nii endast kui ka neid ümbritsevast maailmast, tuginedes ühiskonna väärtustele ja arusaamadele. Kooli üks peamisi ülesandeid võiks olla õpilase kui isiksuse arendamine. Lisaks ainealaste teadmiste ja oskuste omandamisele saab kool pakkuda mitmekesiseid võimalusi, et toetada õpilase kujunemist täisväärtuslikuks ja tegusaks ühiskonnaliikmeks (Valgma, 2017).

Pärimusõppe ainekavasid leidub palju ja teemad kattuvad. Samas puudub valmis õppekavadel paikkondlik mõõde. Seega, peaks iga kool mugandama pärimusõpetuse ainekava vastavalt oma paikkondlikule eripärale, et toetada õpilaste paikkondliku identiteedi kujunemist.

Järgnevat alapeatükides annan ülevaate pärimusõpetuse võimalustest ja rakendamisest üldhariduskoolis, Lääne-Virumaa haridusasutustes ning kirjeldan pärimusõpetuse rakendamist Rakvere Reaalkoolis. Lisaks käsitleb üks alapeatükk paikkondlikku pärimusõpetuse praktikaid Eestis.

2.1. Pärimusõpetus üldhariduskoolis

Käesolevas osas annan ülevaate pärimusõpetuse rollist üldhariduskoolides paikkondlikku pärimuskultuuri hoidmisel ja edasiandmisel ning paikkondliku identiteedi kujunemisel. Haridusvaldkonna arengukavas 2021-2025 on välja toodud Euroopa Liidu kokku lepitud võtmepädevused (Council of the European Union, 2018), mille hulka kuuluvad ka näiteks enesemääratlus-, sotsiaalne ja õpipädevus, kodanikupädevus, ettevõtlikkuspädevus, kultuuriteadlikkuse ja kultuurilise eneseväljenduse pädevus ning niisamuti on ka põhikooli riiklikus õppekavas (Riigi Teataja, 2011), sätestatud üldpädevuste nimekirjas kultuuri- ja väärtuspädevus; sotsiaalne ja kodanikupädevus; enesemääratluspädevus, suhtluspädevus jne. Eelpool nimetatud pädevused on just need, mida saavad õpilased omandada pärimusõpetuse teemade raames.

Pärimusõpetus on oluline nii paikkonna identiteedi kujunemisel kui ka inimese isikliku identiteedi arengu toetamisel, sest see seob õppija kohaliku kultuuripärandi, ajaloo ja kogukondlike väärtustega. Ühelt poolt aitab see tugevdada sidet konkreetse paiga ja selle inimeste vahel, luues kuuluvustunde ning säilitades kultuurilist järjepidevust põlvkondade vahel. Teisalt toetab pärimusõpetus õppija arusaama endast kui osast laiemast kultuurilisest ja ajaloolisest kogukonnast, võimaldades teostada isiklikku elu traditsioonide, lugude ja väärtustega. Rahvapärimus, kumbed ja kogukonna lood pakuvad raamistiku, mille abil kujuneb enesemääratlus, väärtusorientatsioon ning arusaam oma rollist maailmas. Lisaks arendab pärimusõpetus kultuurilist teadlikkust ja avatust, aidates mõista nii oma kui ka teiste kultuuride mitmekesisust ning kujundades seeläbi paindlikku ja refleksiivset identiteeti, mis toetab kohanemist muutuvates ühiskondlikes tingimustes (Mercadal, 2024; Gruenewald & Smith, 2010).

Identiteet on inimese enesetaju oluline osa ning selle kujunemine on eriti tähtis noorukieas, mil tekib selgem ja püsivam arusaam iseendast, oma isiksusest ja rollist ühiskonnas. Hästi välja kujunenud identiteet toetab igapäevaeluga toimetulekut ning aitab luua ja hoida suhteid teiste inimestega, samas kui selle arenguprobleemid võivad põhjustada ebakindlust ja rollide segadust (Lumen Learning, n.d.; Mercadal, 2024).

Pärimusõpetuse rolli üldhariduskoolides on käsitletud väga mitmetes riikides. Näiteks Soome riiklik maailmapärandi strateegia rõhutab haridusasutuste keskset rolli kultuuri- ja looduspärandi säilitamisel ning väärtustamisel. Sloveenia põhikoolides on valikaine, mis käsitleb kohalikku kultuuripärandit ja eluviise. Prantsusmaa üldhariduskoolides ei ole

pärimusõpetus eraldi õppeainena selgelt piiritletud, vaid see on integreeritud peamiselt ajaloo, kirjanduse, kodanikuõpetuse ja keeleõppe kaudu. Pärimusõpetuse edasiandmine käib läbi praktilise ja kogemusliku tegevuste (muuseumikülastused, kultuuriprojektid ja kohaliku pärandi uurimine). Selline lähenemine aitab kujundada arusaama pärandist kui elavast ja ühiskonnas toimivast nähtusest, mitte ainult mineviku teadmiste kogumist. Üldhariduskoolide ülesanne on maailmapärandi teemade tutvustamine ning pärimuskultuuri teadlikkuse kujundamine nooremate põlvkondade seas. Selle eesmärgi saavutamiseks integreeritakse pärandi teemat õppetöösse ning tehakse koostööd kultuuripärandi valdkonna spetsialistidega. Selline lähenemine toetab õpilaste kultuurilise identiteedi kujunemist ning aitab kaasa arusaamisele pärandi tähendusest tänapäeva ühiskonnas (European Commission, 2023; Association of Cultural Heritage Education in Finland, 2017; Brodnik, 2015).

Paikkondliku pärimuse edasikandmine on paljudes riikides kujunenud oluliseks teemaks, millega tegeletakse süsteemselt ja järjepidevalt.

Pärimuskultuuri saab mõtestada kui ajas läbiproovitud kogemused, need ei ole püsivad, vaid pidevas arenemises. See muutub vastavalt kohale, inimestele, meeleolule ja sisemisele seisundile. Kuid tänasel päeval on noorema generatsiooni sidemed pärimuskultuuriga suures osas katkenud (Roose, 2003).

Kuigi riiklikus õppekavas rõhutatakse selgelt kultuuri- ja väärtuspädevuse kujundamist, õpilaste seotust oma rahvuse ja kultuuripärandiga ning kultuurilise mitmekesisuse väärtustamist, samuti mitmekesiste kultuurikogemuste pakkumist ja pärimuskultuuri sidumist õppetööga, on pärimuskultuuri õpetamine koolipraktikas sageli ebahühtlane ja süsteemitu. Õppekava üldpädevused ja läbivad teemad, nagu kultuuriline identiteet, kodanikualgatus ja kultuuripärandi väärtustamine, loovad küll tugeva teoreetilise raamistiku, kuid nende rakendamine sõltub suuresti koolist, õpetajast ja konkreetsetest õppeainetest.

Seetõttu ei jõua pärimuskultuuri käsitlemine alati järjepideva ja tervikliku õppesisuni ning selle õpetamine võib jääda juhuslikuks või projektipõhiseks, mitte igapäevase õppetöö loomulikuks osaks (Rüütel, 2006; Riigi Teataja, 2011; Lukka-Jegikjan, 2016; Haridus- ja Teadusministeerium, 2023; Antropoloogia Keskus, 2025; Eesti Rahvakultuuri Keskus, n.d.).

2.2. Pärimusõpetus Lääne-Virumaal

2025. aastal moodustati Lääne-Virumaal alushariduse pärimusõppe ainesektsioon, kes koostas 2026/2027. õppeaastaks pärimusõpetuse õppekava esialgse versiooni (vt lisa 3). Õppekava on arengujärgus ning seda täiendatakse kuna eesmärgiks on moodustada kihelkondade kaupa töörühmad, kes koguksid ja valiksid oma piirkonna pärimusmaterjale ning koostaksid lasteaedade õpetajatele õppematerjale. Koolieelse lasteasutuse riiklikus õppekavas on välja toodud pärimuskultuuri tutvustamine mänguliste ja praktiliste tegevuste kaudu, hõlmates kohalikke traditsioone, rahvajutte, mänge ja kombeid, mille eesmärk on tugevdada lapse sidet oma kodukoha ning kultuuriga (Vabariigi Valitsus, 2008). Koolieelse lasteasutuse riiklikus õppekavas on pärimuse ja kultuuri tutvustamine osa igapäevastest õppetegevustest.

Lõputöö autorile teadaolevalt puudub Lääne-Virumaa koolidel ühtne ja kohandatud pärimusõpetuse ainekava, mis süsteemselt kasutaks kihelkondlikku pärimust ning looks järjepideva seose lasteaias omandatud pärimusalaste teadmiste ja algkooli õppetöö vahel, et toetada õpilaste paikkondlikku identiteedi kujunemist. Alg-, põhi- ja keskkooli tasandil tuleks pöörata tähelepanu maa- ja kihelkondliku kultuuri ning loodusloo õppematerjalide koostamisele ja kasutamisele ning toetada õpetajate täiendõpet kohaliku kultuuriloo valdkonnas, sest nii saab edasi viia paikkondlikku ning hoida järjepidevana meie rahvuslikku identiteeti (Kultuur ja Elu, s.a.). Seetõttu on oluline ka Lääne-Virumaa koolide pärimusõpetuse õppekava teadlikult läbi mõelda ning arendada see süsteemsemaks ja põhjalikumaks, lähtudes ka alushariduse pärimusõpetuse põhimõtetest. Lasteaias alustatud pärimuskultuuri tundmaõppimine peaks jätkuma koolis ja seda järjepidevalt, et toetada lapse kultuurilise identiteedi kujunemist algklassidest kuni põhikooli lõpuni.

Teemade sidumine lasteaia ja kooli vahel aitab kaasa sellele, et pärimusõpetus ei jääks eraldiseisvaks teemaks, vaid kujuneks loomulikuks ja järjepidevaks osaks õppeprotsessist. Kui Virumaa 72 folklooriharrastajat vastasid küsimusele pärimuskultuuri edasikandmise vajalikkuse kohta, siis 92% vastanutest pidas seda vajalikuks. Sihikindel rahvapärimuse õpetamine koolis aitab kaasa identiteedi kujunemisele ja see peaks olema lõimitud erinevate õppeainetega, nii nagu see on seotud ka igapäevaeluga (Rüütel, 2000; Rüütel & Tiit, 2007). 2025. aastal viis Antropoloogia Keskus läbi uuringu, mille eesmärk oli anda ülevaade Eesti Rahvakultuuri Keskuse Virumaa pärimuskultuuri toetusmeetme tunnetatud mõjust pärimuse säilimise ja jätkusuutlikkuse kontekstis ning analüüsida kogukonna hoiakuid seoses vaimse

kultuuripärandi ja identiteediga (Antropoloogia keskus. Virumaa uuringu raport, 2026). Mõjuanalüüs andis hea ülevaate pärimuse jätkusuutlikkuse hetkeolukorrast Virumaal. Ka Virumaa pärimuskultuuri toetusmeetme mõju-uuringus toodi välja, et Virumaa pärimuskultuuri elujõulisus ei tugine üksnes üksikute entusiastide kantud sädeinimeste tegevusele, vaid vajab jätkusuutlikuks toimimiseks laiapõhjalist ja mitmekesist süsteemi ja koostööd (Antropoloogia keskus. Virumaa uuringu raport, 2026).

Viru Instituut soovib teha koostööd Lääne-Virumaa koolide I kooliastme õpetajatega ja luua pärimuse töögrupp, et koostada ühtne folklooriõpetuse plaan, mille fookus oleks Virumaa pärimuse tutvustamine. Kahjuks ei ole töögrupi loomine õnnestunud. Vesteldes Lääne-Virumaa koolide erinevate töötajatega, sooviksid nii mõnedki neist pärimusõpetuse tundi oma kooli õppekavasse lisada, kuid puudub selge ülevaade mida ja kuidas õpetada.

Pärimusõpetuse lisamine kooli õppekavasse vajab põhjalikku eeltööd ja selget ülevaadet, mida ja kuidas õpetada. Oluline on luua ühtne didaktiline materjal, mis tugineks Lääne-Virumaa lasteaegade pärimusõpetuse ainekavale. Hetkel puudub Lääne-Virumaa koolidel puudub kohandatud pärimusõpetuse ainekava, mis süsteemselt kasutaks kihelkondlikku pärimust ning looks järjepideva seose lasteaias omandatud pärimuskogemuse ja põhikooli õppetöö vahel.

Virumaa pärimuskultuuri mõju-uuringus tuuakse samuti välja, et pärimus peaks olema haridusasutustes osa programmist, et lastel ja noortel oleks võimalus pärimuse juurde jõuda. Kitsaskohaks on vähene süsteemsus (ainult kalendripühade tähistamisest jääb väheks). Oleks vaja vähendaks pärimuse juurde jõudmise juhuslikkust, kuna praegu sõltub väga palju õpetajast. Pedagoogide oskused ja huvid on erinevad, mis seab pärimusõpetuse tegevusele piirid. Koolis napib nii meetodilist tuge (materjalid, koolitused) kui ka aega. Õpetajad on valmis pärimuse edendamisse panustama, kuid vajaksid aktiivsemat koostööd nii teiste Virumaa haridusasutustega kui ka riigiga, et luua pärimuse edendamises järjepidevus (Antropoloogia keskus. Virumaa uuringu raport, 2026).

2.3. Pärimusõpetuse praktika Rakvere Reaalkoolis

Alates 2024/2025. õppeaastast on kooli huvijuhi ettepanekul Rakvere Reaalkooli 3. klassidel tunniplaanis lisainena folklooritund, mis toimub üks kord nädalas. Folklooritundi annab õpilastele klassiõpetaja.

Käesolevaks hetkeks on üheksal õpetajal folklooritunni andmise kogemus ning see andis võimaluse tagasi vaadata ja õpetamismeetodeid ning õppeaine eesmärkide saavutamist

analüüsida. Lõputöö intervjuude kokkuvõtte tõlgendamine võimaldab vajadusel sisse viia vajalikke muudatusi, täiendada kooli folklooriõpetuse ainekava ning toetada õpetajate professionaalset arengut pärimuskultuuri õpetamisel läbi teoreetilise materjalide tutvustamise kui ka praktiliste tegevuste kaudu (töötoad, koolitused, õpiampsud jne).

Rakvere Reaalkooli 3. klassi folklooriõpetuse ainekava eesmärk on tutvustada õpilastele eesti pärimuskultuuri erinevaid tahke ning kujundada nende kultuuriteadlikkust, loovust ja väljendusoskust (vt lisa 3). Ainekava hõlmab eesti rahvajutte, regilaule, rahvatantse, rahvamänge, rahvakombeid ja rahvapille, pakkudes õpilastele võimalusi õppida läbi praktiliste tegevuste, arutelude, loovtööde ja esinemiste. Õppetöö käigus arendatakse kultuurilist enesemääratlust, suhtluspädevust, sotsiaalset koostööoskust ning loomingulisust. Õpilased õpivad väärtustama eesti kultuuripärandit ja rahvatraditsioone, omandavad oskuse jutustada rahvajutte, esitada rahvalaule ja osaleda rahvatantsudes ning loovad ka ise folklooriteoseid. Õppeprotsessi toetab kujundav hindamine ning õppeaasta lõpus valmib õpilastel iseseisev folklooriprojekt, mis võimaldab rakendada omandatud teadmisi ja oskusi loovas praktilises tegevuses (Rakvere Reaalkool, 2024).

Töötan igapäevaselt Rakvere Reaalkoolis huvijuhina ning minu rolliks on olnud lisaks oma igapäevatööle ka klassiõpetajaid pärimuskultuuri teemadel nõustada ning aeg-ajalt ka ise tunde läbi viia. Tunnetan pedagoogide ebakindlust pärimuse teemaliste tundide ettevalmistamisel ja nende läbiviimisel ning olen mures pärimusõpetuse jätkusuutlikkuse pärast Rakvere Reaalkoolis. Jagan õpetajatele temakohaseid materjale ja otsin koostöövõimalusi (vanemad, vanavanemad, seniortantsijad, kirjanikud, kohalikud kultuuritegelased, Viru Instituut jne).

Pärimuskultuuri õpetamine ei saa olla juhuslik ega üksikute õpetajate initsiatiivile tuginev, vaid vajab süsteemset ja läbimõeldud korraldust, mis arvestab nii folklorismi kui ka elava traditsiooni koostoimet kaasaegses hariduskeskkonnas. Pärimuskultuuri õpetamise tõhusus sõltub koostööst, ühtsetest õppekavadest, piisavast rahastusest ning kogukonna ja haridusasutuste vahelisest tihedast sidemest. Sellest lähtuvalt on võimalik teha järeldusi ka laiemalt, näiteks Lääne-Virumaa koolide kontekstis, kus pärimusõpetuse ühtlustamine alushariduse ja põhikooli vahel, õpetajate koostöövõrgustike tugevdamine ning kogukonnapõhiste õppimisvõimaluste süsteemne kasutamine looks eeldused järjepideva ja elujõulise kultuuripärandi edasikandmiseks (Kindel, 2005; Linnus, 2013; Raal, 2024).

Rakvere Reaalkooli pärimusõpetuse praktika annab hea võimaluse analüüsida pärimusõpetuse rolli koolis, selle mõju ning kasutatavaid meetodikaid. Lõputöö käigus läbiviidud intervjuude tulemusi saab kasutada selleks, et arendada pärimusõpetuse õpetamist

Lääne-Virumaa koolides süsteemsemaks. Lõputöö intervjuude analüüsi põhjal on võimalik sisse viia vajalikke muudatusi ning teha tihedamat koostööd alushariduse pärimusõpetuse aineseksiooniga, mis loob eeldused ühtse ja järjepideva pärimusõpetuse süsteemi kujunemiseks, mis seob omavahel alushariduse ja põhikooli ning toetab pärimuskultuuri järjepidevat edasikandmist.

2.4. Paikkondliku pärimusõppe praktikad

Antud alapeatükis annan ülevaate mõningatest uurimuslikest töödest, mis analüüsivad erinevaid pärimusõppe praktikaid Eestis. Lisaks toon välja paikkondlikke pärimusõppe praktikaid, mida Eestis järjepidevalt ja süsteemselt rakendatakse.

Pärimuses peegeldub kogukonna minevikutaju ning vajadus olnud mäletada ja tõlgendada, sest oma lugu kujuneb alati nii isiklike kogemuste kui ka teistelt kuuldu kaudu (Assmann & Czaplicka, 1995).

Haridussüsteemil on oluline roll vaimse kultuuripärandi hoidmisel, sest kodu ja perekonna kõrval on just kool kohaliku keele ja kultuuri edasiandja. Oma kultuuri ja juurte tundmine muudab paikkondliku identiteedi tugevamaks ja tekib side kodukandiga (Porila, 2021).

Paikkondliku pärimuse kasutamisest haridusasutustes on koostatud erinevaid üliõpilaste töid, kuid need on pigem seotud mõne ainetunniga ja enamasti Lõuna- ja Lõuna-Eesti piirkondades. Näiteks on koostatud magistritöö, mis keskendub paikkonna pärimuse kasutamisele Kagu-Eesti koolide II kooliastme muusikatundides. Küsitleti 55-te muusikaõpetajat, kes nõustusid väitega, et paikkonna pärimuse kasutamine mõjutab õpilaste identiteedi, mõtlemist ning sotsiaalse kogemuse arengut (Kons, 2015).

Kristi Ilves (2012) toob magistritöös välja, et paikkondliku kultuuri õpe on tõhustamiseks ja õpetajate ning ka õppijate motivatsiooni säilitamiseks, on tarvis luua erinevaid väljundeid. Näitena toob ta kõige pikema ajalooga ja tuntumat ülemulgimaalist pärimuskultuuriga seotud lasteüritust "Mulgimaa laste folklooripäev". Mulgi keele ja kultuuri õpetajate küsitluse vastustest tuli välja, et paikkondlik pärimusõpe on tõhus ja järjepidev, kui seda koordineerib ja toetab paikkondliku pärimuse asjatundja ning see peaks kuuluma Mulgi Kultuuri Instituudi kui katusorganisatsiooni peamiste prioriteetide hulka. Õpetajatele oleks vaja luua kindel koht, kust saada nõu või abi õppematerjalide näol. On vaja spetsialiste, kes tegeleksid järjepidevalt õpetajate koolituse, õppekavade koostamine, õppematerjalide

koostamise ja uuendamisega, samas peaks ta olema kohaliku keele oskaja ja suutma õpetajate sisulistele küsimustele vastata (Ilves, 2012).

On uuritud ka kohaliku pärimuskultuuri õpetamise võimalusi I ja II kooliastmes Setomaal ning tulemustest selgus, et pedagoogide arvates on omakultuuri edasiandmine oluline ja vajalik, see on muutunud aktuaalsemaks seoses muudatustega riiklikus õppekavas. Edusammudeks peetakse laste huvi ja kompetentseid õpetajad. Samas peamisteks probleemideks on õppekava suur maht, laste arvu vähenemine ning mujalt tulnud õpilaste ja ka õpetajate madal huvi. Lahendustena pakutakse välja pärimusõpetuse suunamist ka tunnivälisele ajale, suunata teadvustama piirkonna eripära ning integreerida pärimuskultuuri erinevate ürituste läbiviimisega (Irbo, 2011).

Positiivse praktikana võib välja tuua traditsioonilise kultuuri õpetamise Kihnu Koolis, kus kaustatakse integreeritud õppekava pärimuskultuuri baasil. Mare Mätase koostatud õppe- ja tegevuskava käsitleb Kihnu saare pärimuskultuuri hoidmise ja edendamise strateegiaid ning integreeritud õppekava rakendamist kohalikes õppeainetes. Õpilased saavad osa erinevatest õppeainetes nagu näiteks kihnu murre ja folkloor, kihnu käsitöö, kihnu laulu- ja muusikarepertuaar, kihnu fauna ja flora, kihnu ajalugu, kihnu mängud ja algõpetus merenduse alal. Kihnu rahvarõivast kasutatakse koolivormina. Ka huviharidus on kohalikul pärimuskultuuril põhinev. Toimuvad lastelaagrid suulise ja vaimse pärandi vastu huvi ja austuse kujundamiseks (Mätas, 2023).

Eestis ei ole pärimusõpetus enamasti eraldiseisev riiklik õppeaine, vaid see realiseerub valikainete, lõimitud ainekursuste ja projektõppe vormis, mille kaudu käsitletakse kultuuripärandit, kohalikku ajalugu ning identiteeti. Üheks selgemaks ja süsteemsemaks näiteks on Setomaa koolivõrgustik (sh Värskä, Meremäe, Mikitamäe ja Obinitša kool), kus õppetöö on teadlikult seotud piirkondliku kultuuriruumi ja pärimuskultuuriga. Setomaa koolide õppekorraldusest selgub, et lisaks kohustuslikele õppeainetele rakendatakse valikõppeaineid ning kultuuripärandit käsitlevaid kursusi, mille eesmärk on toetada õpilaste sidet kohaliku identiteedi ja kogukonna traditsioonidega (Setomaa Haridusamet, 2024). Lisaks rõhutatakse Setomaa piirkonna haridus- ja arengudokumentides, et hariduse eesmärk on lõimida kooliharidus kohaliku kultuuri, kogukonna ja pärimuslike praktikatega, kasutades selleks nii ainekursusi, projektõpet kui ka koostööd kultuuriasutustega (Setomaa vald, 2024). Selline lähenemine võimaldab käsitleda pärimuskultuuri mitte üksnes teoreetilise teadmise, vaid elava kultuuripraktikana, mis on seotud kogukondliku identiteedi ja kultuurilise järjepidevusega. Setomaa koolid on üks selgemaid näiteid, kus kultuuripärandi õpetamine on teadlikult lõimitud kooli õppekavadesse ja õpikeskkonda.

Võru maakonna koolides on pärimuskultuur peamiselt lõimitud emakeele, kirjanduse ja ajaloo ainetundidesse ning täiendatud projektõppe ja piirkondlike haridusprogrammidega (nt Võru Instituudi eestvedamisel). Võru maakonnas ei ole pärimusõpe üldjuhul eraldiseisev valikaine, vaid pigem läbiv teema, mida toetavad piirkondlikud kultuuriprojektid ja keeleõpe (Võru Instituut, 2023).

Tallinna koolides on pärimus- ja kultuuriharidus seevastu valdavalt üldhariduse raames lõimitud, kus rõhk on rahvuskultuuri käsitlemisel kirjanduse, ajaloo ja kunstide tundides ning muuseumipedagoogilistes programmides. Lisaks pakuvad mõned pealinna koolid valikkursusi kultuuriloost või rahvakultuurist, kuid need ei ole ühtselt süsteemsed ega piirkondliku identiteediga seotud, nagu see on Setomaal või osaliselt Võru maakonnas (Tallinna Haridusamet, 2024).

Seega võib järeldada, et pärimusõppe rakendamine Eestis on piirkonniti erineva intensiivsuse ja süsteemsusega. Mõnel pool on see süsteemselt korraldatud, teisel pool pigem lõimitud ja projektipõhine ning valdavalt kooliprogrammi integreeritud.

Haridusasutustel on võimalus anda panus kultuuripärandi jätkusuutlikkuse tagamiseks. Põlvest-põlve edasi antavate oskuste katkemine on murekohaks ka teistes riikides. Näiteks UNESCO (UNESCO, 2009) tegeles Indoneesia traditsioonilise käsitöö tekstiili oskuse säilitamisega, mille tulemusel lisati kohalike koolide õppekavadesse selle oskuse õpetamine ja just nendes piirkondades, kus see traditsioon on levinud. Eesmärk on säilitada paikkondlik identiteet.

Paikkondliku identiteedi arendamine pärimusõpetuse kaudu aitaks kujundada õpilastes tugevamat kuuluvustunnet oma kodukoha vastu ning väärtustada kohalikke juuri. Tugevam side kodupaigaga võib omakorda suurendada tõenäosust, et noored pöörduvad pärast kõrgkoolis õppimist tagasi, et luua pere ja panustada oma kodukoha arengusse, tagades nii piirkonna kestlikkuse ja elujõulisuse (Kindel, 2005; Kess & Puroila, 2021; Rõigas, 2025).

3. Metoodika

3.1. Uurimistöö eesmärk ja uurimisküsimused

Uurimistöö eesmärk on ühe kooli näitel analüüsida, kuidas õpetaja paikkondliku identiteedi tunnetamine mõjutab pärimusõpetuse läbiviimist ning mil määral ja millisel viisil toetab see I kooliastme õpilaste paikkondliku identiteedi kujunemist. Lisaks on eesmärgiks anda ülevaade pärimusõpetuse tunni tugevustest, kitsaskohtadest ning arendamisvõimalustest Rakvere Reaalkooli näitel. Kasutasin oma lõputöö tegemiseks kvalitatiivset uurimisviisi, kuna see võimaldab süvitsi analüüsida uuritava nähtusega seotud tähendusi, kogemusi ja tõlgendusi. Antud uurimisviis toetab uuritava nähtuse süvitsi mõistmist ning võimaldab tuvastada andmetes esinevaid mustreid ja tähenduslikke seoseid (Kalmus, Masso & Linno, 2025).

Eesmärkidest lähtuvalt sõnastasin uurimisküsimused:

1. Kuidas mõjutab õpetaja enda paikkondliku identiteedi tunnetamine ja suhe pärimusega tema pärimusõppe praktikat I kooliastmes?
2. Millised on pärimusõppe tugevused, kitsaskohad ja võimalused Rakvere Reaalkooli I kooliastme õpetajate kogemuses?
3. Kuidas õpetajad mõtestavad pärimusõppe rolli õpilaste paikkondliku identiteedi toetamisel?

3.2. Valim

Valimi moodustamisel kasutasin sihipärast valimit, sest see sobis kõige paremini uurimuse eesmärgiga. Selle meetodi puhul valisin osalejad, kes olid uuritava teemaga otseselt seotud ning see võimaldas koguda andmeid just nendelt inimestelt, kelle kogemused ja teadmised olid uurimuse jaoks kõige olulisemad (Patton, 2002; Creswell, 2014; Hirsjärvi, Remes & Sajavaara, 2005).

Valimi üldkogum oli üheksa õpetajat, kes on Lääne-Virumaal asuvas Rakvere Reaalkoolis õpetanud aasta jooksul, mil folklooritund on olnud lisaaine, 3. klassidele pärimusalast õpetust. Kõik vastajad on ametilt klassiõpetajad. Intervjueeritavatest neli õpetajat andsid folklooritundi eelmisel 2024/2025. õppeaastal ning viis õpetajate annavad seda ainet käesoleval 2025/2026. õppeaastal. Kõikide õpetajate jaoks on tegemist esmakordse kogemusega antud ainet õpetada.

3.3. Andmekogumismeetod

Käesolevas lõputöös kasutasin kvalitatiivset uurimismeetodit, kuna eesmärk oli saada ülevaade sellest, kuidas Rakvere Reaalkooli klassiõpetajad mõtestavad pärimusõpetuse tundide tegevusi, nende mõju ning rolli paikkondliku identiteedi kujunemisel.

Valisin uurimismeetodiks poolstruktureeritud intervjuu (vt lisa 1), kuna see võimaldab ühendada struktureerituse ja paindlikkuse. Intervjuu läbiviimisel lähtusin eelnevalt koostatud põhiküsimustest, kuid vajadusel esitasin ka täpsustavaid lisaküsimusi, et süvendada vastajate selgitusi ja paremini mõista nende kogemusi. Poolstruktureeritud intervjuu eripära seisneb selles, et kuigi olemas on kindel raamistik, võib intervjuueerija muuta küsimuste järjekorda ning kohandada vestluse kulgu vastavalt intervjuueeritava vastustele. Selline lähenemine jääb oma olemuselt struktureeritud ja struktureerimata intervjuu vahele, võimaldades käsitleda teemasid paindlikult ja vastavalt vestluse arengule (Kalmus, Masso & Linno, 2025). Meetod hõlmab nii verbaalset kui ka mitteverbaalset kommunikatsiooni ning toimub enamasti loomulikus keskkonnas, võimaldades uurijal saada terviklikku ülevaadet osalejate mõtetest, hoiakutest, seisukohtadest ja teadmistest (Helle Laherand, 2008; Sirkka Hirsjärvi, Pirkko Remes & Paula Sajavaara, 2005).

Intervjuu võimaldab täpsustavate küsimuste abil vähendada ebaselgust ning süveneda lisaküsimuste kaudu huvipakkuvatesse teemadesse; samas muudab selle läbiviimise keerukamaks meetodi spetsiifika, kuna küsitleja teadmised ja oskused mõjutavad vastajat ning määravad, kui tulemuslikult luuakse kontakt, äratatakse huvi teema vastu ja soodustatakse avatust (Kidron, 2001).

Intervjuu puhul saab kahelda selle täielikus usaldusväärsuses, arvestada tuleb konteksti ja olukorda, kuna intervjuueeritav võib anda sotsiaalselt soovitavaid vastuseid ning vähem soovitakse rääkida negatiivsest (Hirsjärvi et al., 2005).

Intervjuude eesmärk oli välja selgitada Rakvere Reaalkooli I kooliastme õpetajate arusaamu ja kogemusi pärimusõpetuse rakendamisel, kirjeldada nende kasutatavaid praktikaid ning analüüsida, kuidas nad hindavad pärimusõpetuse rolli õpilaste paikkondliku identiteedi kujunemisel. Selle meetodi abil võimaldavad kogutud andmed hinnata õpetajate arusaamu, kogemusi ja praktikaid pärimusõpetuse rakendamisel ning selle rolli õpilaste paikkondliku identiteedi kujunemisel.

Intervjuude analüüsi põhjal on võimalik analüüsida pärimusõpetuse rakendamist ning selle mõju õpilaste paikkondliku identiteedi kujunemisele, samuti sellega seotud võimalusi ja

kitsaskohti Rakvere Reaalkooli I kooliastmes, kuna kvalitatiivses uurimuses loetakse andmestik küllastunuks, kui intervjuudes hakkavad korduma juba esile toodud teemad ning uut sisulist informatsiooni enam ei lisandu ehk kogutud andmestik on piisav uuritava nähtuse terviklikuks mõistmiseks (Hirsjärvi et al., 2005).

3.4. Andmeanalüüs

Andmete analüüsimisel kasutasin kvalitatiivset sisuanalüüsi meetodit, mille käigus kategoriseerisin andmed, et esile tuua uurimisküsimuste seisukohalt kõige olulisemad vastused. Analüüsi käigus on oluline jõuda teoreetiliste tõlgendusteni, selgitada, millele need tõlgendused tuginevad ning kuidas neid põhjendatakse, tuues näiteid ja tsitaate intervjuudest. Samuti reflekteerin analüüsi tulemuste ja tehtud järelduste üle (Hirsjärvi et al., 2005).

Andmeanalüüsi viisin läbi etappide kaupa. Esmalt kogusin andmed, millele järgnes intervjuude anonümiseerimine ja transkribeerimine. Seejärel töötasin andmestiku põhjalikult läbi ning toimus kodeerimine. Kodeerimise tulemusel koostasid koodipuu (vt lisa 2), mille alusel süstematiseeris andmed. Analüüsi viimases etapis toimus teemade analüüs ja tulemuste tõlgendamine.

Intervjuud salvestasin telefoniga ning laadisin need seejärel arvutisse. Keskmiselt kulus intervjuule 30 minutit. Transkribeerimiseks kasutasin veebipõhist kõnetuvastusprogrammi Tekstiks (Tekstiks.ee, n.d.). Kuna tekstides esines ebatäpsusi, kuulasin intervjuud uuesti üle ja tegin vajalikud korrektuurid ning muutsin vastajad anonüümseks. Selle töö kontekstis tähistati vastajad koodidega (Vastaja 1-Vastaja 9).

Tabel 1. Intervjueeritavate taustaandmed

Vastaja kood	Selgitus	Päritolu
Vastaja 1	Õpetaja 1	Lääne-Virumaa
Vastaja 2	Õpetaja 2	Ida-Virumaa
Vastaja 3	Õpetaja 3	Lääne-Virumaa

Vastaja 4	Õpetaja 4	Lääne-Virumaa
Vastaja 5	Õpetaja 5	Viljandimaa
Vastaja 6	Õpetaja 6	Lääne-Virumaa
Vastaja 7	Õpetaja 7	Lääne-Virumaa
Vastaja 8	Õpetaja 8	Lääne-Virumaa
Vastaja 9	Õpetaja 9	Viljandimaa

Andmete analüüsimise käigus koostasid koodipuu (vt lisa 2), mis aitab süstematiseerida saadud materjali ja rühmitada korduvaid teemasid. Koodipuu suurendab analüüsi läbipaistvust ning visualiseerib seoseid koodide vahel ja võimaldab tuvastada põhiteemad ja nende alateemad (Mayring, 2014; Braun & Clarke, 2006).

Töötan lõputöö intervjueritavatega samas koolis, mis võimaldas paremini mõista kooli praktikaid, kuid nõudis teadlikku tegutsemist, et püüda vältida kallutatust. Uurimistöös lähtuti hea teadustava põhimõtetest, sh aususest, vastutusest ja andmete objektiivsest tõlgendamisest (Tartu Ülikool, 2017). Andmete kogumisel kasutasin vastajate anonüümsuse tagamiseks koode (vastaja 1–vastaja 9) ning nimesid ei avaldanud. Samas ei ole võimalik tagada täielikku anonüümsust, kuna uurimus viidi läbi konkreetses koolis, mis on avalikult identifitseeritav ning mille töötajaskond on piiratud. Seetõttu võib teatud juhtudel olla võimalik kaudne äratuntavus. Uurimistööl läbiviimiseks on olemas koolijuhi kirjalik nõusolek. Samuti oli olemas kõikide vastajate kirjalik nõusolek osalemiseks. Kool on huvitatud pärimusõpetuse süsteemsemast arendamisest ning tulemusi soovitakse kasutada edasises arendustöös, et toetada õpetajate tööd ja tagada pärimusõpetuse järjepidevus.

4. Tulemused ja arutelu

Käesoleva uurimistöö eesmärk on ühe kooli näitel analüüsida, kuidas õpetaja paikkondliku identiteedi tunnetamine mõjutab pärimusõpetuse läbiviimist ning mil määral ja millisel viisil toetab see I kooliastme õpilaste paikkondliku identiteedi kujunemist. Lisaks on eesmärgiks anda ülevaade pärimusõpetuse tunni tugevustest, kitsaskohtadest ning arendamisvõimalustest Rakvere Reaalkooli näitel.

Tulemustes toon välja, kuidas õpetaja tunnetab enda paikkondlikku identiteeti, millisel määral suhestub ta pärimusega ning kas ja kuidas see väljendub tema õpetamispraktikas pärimusõpetuse aines. Seejärel annan ülevaate õpetajate vastustest, mis käsitlevad nende kogemusi pärimusõppe rakendamisel, tuues esile nende poolt tajutud tugevused, kitsaskohad ja arendamisvõimalused. Intervjuude vastustest selgub, et isiklik suhe pärimusse ja teadmised sellest, mõjutavad pärimusõpetuse tunni andmist. Toon esile aspektid, kuidas õpetajad mõtestaksid pärimusõppe rolli õpilaste paikkondliku identiteedi kujunemisel ja toetamisel.

Tulemused on esitatud koodipuuks välja toodud teemade kaupa, mille põhjal sõnastasin alapealkirjad ning koostasid eraldi peatükid. Need sisaldavad nii töö autori selgitusi kui ka õpetajate arvamusi tsitaatide kujul. Tulemuste mõistmiseks on lisatud ka teoreetiline taust, mille abil võrreldakse intervjuueeritavate vastuseid olemasolevate käsitlustega. Tsitaadid lisan kursiivis ning neid on vähesel määral toimetatud, et eemaldada sõnakordused ja parasiitsõnad, säilitades seejuures vastuste algse sisu ja tähenduse.

4.1. Õpetaja paikkondliku identiteedi ja pärimussuhte mõju pärimusõppe praktikale

Lõputöö üks eesmärk oli välja selgitada, kuidas mõjutab õpetaja enda paikkondliku identiteedi tunnetamine ja suhe pärimusega tema pärimusõppe praktikat I kooliastmes. Intervjuude analüüsist selgus, et õpetajate päritolu, perekondlikud traditsioonid ja lapsepõlvkogemused mõjutavad otseselt nende õpetamispraktikaid ning pärimusliku sisu käsitlemist õppetöös.

Õpetajad, kellel on tugev side oma kodukoha või suguvõsa tavadega, tunnetavad pärimust loomuliku ja väärtusliku osana oma identiteedist. Isiklik seos esivanemate, kodukoha ja kultuuriga loob tähendusliku kuuluvustunde ning soovi pärimust edasi kanda.

“Tänapäeval võid ükskõik kus elada ja kui sa tekitad sellise isikliku tasandi, et minu vanaema oli sealt või minu vanaisa oli sellest piirkonnast, siis sa lood isikliku seose.”

(Vastaja 2)

“Tegelikult on tore, et mingid asjad on, mida sa endaga kaasa võtad ja edasi annad.”

(Vastaja 4)

“Õpetajana ikkagi sa kannad eesti vaimu ja mina rõhutan seda.” (Vastaja 7)

“Igati peaks teadma, kust ta on tulnud ja miks nii käitunud ja mida see meile andis.”

(Vastaja 9)

Identiteedi kujunemine on mitmetahuline protsess, mida mõjutavad nii perekondlik taust, päritolu kui ka lapsepõlvkogemused. Tugev side oma juurte ja traditsioonidega aitab kujundada identiteeti kui loomulikku ja väärtuslikku osa enesetajust. Identiteet on inimese enesetaju keskne osa ning selle kujunemine on eriti oluline noorukieas, mil areneb välja püsiv enesepilt, isiksus ja arusaam oma rollist ühiskonnas. Identiteedi kujunemine toetab nii indiviidi toimetulekut kui ka sotsiaalseid suhteid, kuid selle vähene tunnetus võib viia ebakindluseni. Lisaks mõjutab identiteet ka ühiskondlikke protsesse ja kultuurilist arengut, eriti tänapäeva globaliseerivas maailmas (Lumen Learning, n.d.; Mercadal, 2024).

Õpetajate vastustest ilmnes, et isiklikud kogemused ja väärtushinnangud kanduvad loomulikult üle õpetamisele. Tunnis kasutatakse näidete toomiseks ning lisaselgitusteks sageli peretraditsioone, isiklike mälestusi ja kogetud olukordi.

“Ma arvan, et kui sa oled ise rohkem seotud sellega või sul on endal kodus need pärimuslikud asjad, siis viin neid kooli suurema entusiasmiga.” (Vastaja 1)

“Arvan küll, et mis minu elus rohkem olnud päevakorral, siis nendest räägin rohkem.”

(Vastaja 4)

“Kindlasti mõjutab, mõni teema on tuttav ja on saanud rohkem kasutada.” (Vastaja 8)

Õpetajate arusaamad ja uskumused peegelduvad nende igapäevastes tegevustes ning õpetamispraktikates. Ennekõike avalduvad need tõekspidamised isiklike praktiliste kogemuste kaudu, kus õpetaja hoiakud ja väärtused mõjutavad õpetamist sageli alateadlikult.

Täiskasvanud püüavad teadlikult või teadvustamata anda noortele edasi oma arusaamu ja väärtushinnanguid (Skogen & Holmberg, 2004; Lepik, 2013; Tuulik, 2006).

Sarnane tendents ilmnes ka intervjuude tulemustes. Õpetaja teadmised ja isiklikud arusaamad mõjutavad otseselt seda, milliseid pärimusalaseid tähendusi õpilastele edasi

antakse. Õpetaja vahendab eelkõige neid teadmisi, milles tunneb end pädevana, mistõttu kujuneb pärimuslik õpetamine suurel määral õpetaja isiklikest kogemustest, uskumustest ja kultuurilisest taustast lähtuvalt.

Kui õpetaja isiklik kokkupuude pärimusega on olnud vähene ning teatud teemade suhtes tuntakse ebakindlust, ei olda alid neid tunnis käsitlema.

“Võib-olla karjalaskepäev on täpselt see, mis meie perest on nagu mööda läinud ... võib-olla ma seda ei ole osanud nii edasi anda, et miks see vanasti nii oluline oli.”
(Vastaja 1)

“Kuna igasugused rahvatantsud ja pärimusmängud on minu jaoks kaugem teema, sest meie suguvõsas ei ole neid väga mängitud, siis nende otsimise ja õpetamisega oli selles mõttes keeruline.” (Vastaja 3)

Intervjuude tulemused kinnitavad teoreetilises osas käsitletud seisukohta, et õpetaja vahendab enamasti neid teadmisi ja väärtusi, mida ta ise oluliseks peab ning milles tunneb end kindlalt. Vähem tuttavate teemade puhul võidakse õpetamisel olla ettevaatlikum või jäävad need teemad käsitlemata.

Uuringus avaldus ka huvitegevuse positiivne mõju õpetajate suhtumisele pärimuskultuuri ning paikkondliku pärimuse tunnetamisele. Rahvatants, pärimusmuusika, koorilaul ning folklooriga seotud tegevused on loonud õpetajatele emotsionaalse sideme pärimusega ning mõjutanud hilisemat õpetamispraktikat.

“Viljandi muusikakoolis käisin ja sealt tuli pärimusmuusikat sisse. See alustala on mind mõjutanud. Laulupidudel olen käinud, mulle meeldib koorilaul...” (Vastaja 5)
“... Olen kunagi käinud rahvatantsus ja folklooris lühikest aega ... ja mõni asi tuleb tuttav ette ...” (Vastaja 8)

Lapsepõlves kogetud huvitegevus kujundab inimese teadmisi ja väärtushinnanguid ning mõjutab seda, kuidas ta neid hilisemas tööelus edasi annab. Sarnane tendents ilmnes ka 2006. aastal Virumaal läbi viidud folkloorirühmade uuringus, kus leiti, et varases eas kujunenud kogemused mõjutavad hilisemat suhtumist ning tegevuspraktikaid. Õpetajad, kes on lapsepõlves pärimuskultuuriga seotud tegevustes osalenud, annavad neid teadmisi ja väärtusi hiljem oma töös edasi (Rüütel & Tiit, 2007).

Lisaks ilmnes, et osa õpetajaid on süvendanud oma teadmisi pärimusest täiskasvanueas tööalaste vajaduste või isikliku huvi tõttu. Teadmisi ja oskusi on omandatud täiendkoolitustel ning iseseisvalt materjale uurides.

“Ma arvan, et kõige suurem side tekib siis, kui ma tegin rahvariiete kooli läbi.”

(Vastaja 2)

“Tänu sellele, et pean seda ainet andma, olen uurinud ja mõni asi tuleb tuttav ette, aga väga palju on ikka võõrast minu jaoks.” (Vastaja 8)

Teooria toetab mõtet, et õpetaja on professionaal, kes täiendab vastavalt vajadusele oma teadmisi ning mõistab elukestva õppe olulisust. Õpetaja töö hõlmab järjepidevat enesearendamist ja kultuuriteadlikkuse kujundamist (Feille, 2017; Rüütel, 2000).

Tulemused näitavad, et õpetaja paikkondlik identiteet ja isiklik suhe pärimusega mõjutavad otseselt pärimusliku sisu käsitlemist, õpetamisviise ning õpetaja enesekindlust erinevate teemade õpetamisel. Õpetajad, kellel on tugevam isiklik side pärimusega, käsitlevad neid teemasid õppetöös teadlikumalt ja suurema entusiasmiga. Samuti mõjutavad õpetamispraktikat lapsepõlves kogetud pärimuskultuuriga seotud tegevused ning hilisem teadlik enesetäiendamine.

4.2. Pärimusõppe tugevused, kitsaskohad ja võimalused õpetajate kogemuses

Teise uurimisküsimuse eesmärk oli välja selgitada, millised on pärimusõppe tugevused, kitsaskohad ja võimalused Rakvere Reaalkooli I kooliastme õpetajate kogemuses.

Intervjuude põhjal peeti pärimusõppe üheks suurimaks tugevuseks selle seost õpilaste igapäevaelu, kogemuste ja kodukohaga. Õpetajate hinnangul aitab pärimus muuta õppimise tähenduslikumaks ning toetab kultuurilise järjepidevuse hoidmist.

“No ikka mardi- ja kadripäev. Ise ei tee, kuid rõhutan, et ära ei kaoks.” (Vastaja 7)

“Näiteks enda lapse puhul, ta ootab jõule, lihavõtteid, ise on 7-aastane ja juba ootab neid tähtpäevi.” (Vastaja 4)

Pärimusõppe tugevusena nähti ka selle kogemuslikku ja emotsionaalset mõõdet. Õpetajate hinnangul võimaldab pärimus kasutada praktilisi tegevusi, mängu, muusikat ja tähtpäevade tähistamist, mis muudavad õppimise õpilaste jaoks huvitavamaks ja

meeldejäävamaks. Samuti peeti oluliseks võimalust lõimida pärimuslikke teemasid erinevate õppeainetega.

Õpetajad tõid esile, et pärimus aitab luua õpilastes huvi oma kultuuri ja kodukoha vastu ning toetab väärtuskasvatust.

“Õpetajana ikkagi sa kannad eesti vaimu ja mina rõhutan seda.” (Vastaja 7)

“Igäiks peaks teadma, kust ta on tulnud ja miks nii käitunud ja mida see meile andis.” (Vastaja 9)

Pärimusõppe tugevusena nähti ka selle praktilisust ja võimalust kasutada kogemusõpet. Rahvakalendri tähtpäevad, kombesed ja pärimuslikud tegevused võimaldavad õpilastel õppida aktiivselt osaledes.

Samas ilmnes intervjuudest mitmeid kitsaskohti. Õpetajad tõid välja, et nende teadmised pärimusest ei ole alati piisavad ning mõne teema õpetamisel tuntakse ebakindlust.

“Väga palju on ikka võõrast minu jaoks.” (Vastaja 8)

“Nende otsimise ja õpetamisega oli selles mõttes keeruline.” (Vastaja 3)

Kitsaskohana ilmnes ka asjaolu, et õpetajate enda kogemused pärimusega on väga erinevad. See tähendab, et pärimusliku sisu käsitlemine sõltub suurel määral õpetaja isiklikust taustast ja huvist. Õpetajad tunnevad end kindlamalt teemades, millega neil on olnud varasem kokkupuude.

Probleemina toodi välja ka vähesed teadmised kohaliku pärimuse kohta ning ajapuudus teemade põhjalikumaks käsitlemiseks. Mõne õpetaja hinnangul jääb pärimus sageli üksikute tähtpäevade tasandile ega kujune järjepidevaks osaks õppetööst.

Õpetajad nägid võimalusena suuremat koostööd kogukonna, muuseumide ja kohalike kultuurikandjatega. Samuti peeti vajalikuks praktilisi õppematerjale ning täiendkoolitusi, mis aitaksid õpetajatel oma teadmisi laiendada ja suurendada enesekindlust pärimuslike teemade käsitlemisel.

“Eelnevalt elasin Lõuna-Eestis ja kultuuriline taust on erinev... kombesed ja dialekt on teised. On kombesed mis kattuvad, dialekt on teine siin, kinda- ja vöökirjad on teised, on erinevaid momente, olen nendega tutvunud siin.” (Vastaja 9)

“Ma arvan, et kõige suurem side tekib siis, kui ma tegin rahvariiete kooli läbi.”

(Vastaja 2)

“Tänu sellele, et pean seda ainet andma, olen uurinud ja mõni asi tuleb tuttav ette, aga väga palju on ikka võõrast minu jaoks.” (Vastaja 8)

Õpetaja on professionaal, kes täiendab pidevalt oma teadmisi ning kohaneb muutuvate hariduslike ja kultuuriliste vajadustega. Oluliseks peetakse kultuuriteadlikkuse arendamist ning valmisolekut töötada mitmekultuurilises keskkonnas (Feille, 2017; Rüütel, 2000).

Tulemused näitavad, et õpetajad peavad pärimusõppe tugevuseks selle kogemuslikkust, emotsionaalset mõju ning seost õpilaste igapäevaelu ja kultuurilise identiteediga. Samas mõjutavad pärimusliku sisu käsitlemist õpetajate erinevad teadmised ja kogemused, mistõttu tuntakse mõnes valdkonnas ebakindlust. Võimalusena nähakse suuremat koostööd kogukonnaga ning vajadust täiendkoolituste ja praktiliste õppematerjalide järele.

4.3. Õpetajate arusaamad pärimusõppe rollist õpilaste paikkondliku identiteedi toetamisel

Kolmanda uurimisküsimuse eesmärk oli välja selgitada, kuidas õpetajad mõtestavad pärimusõppe rolli õpilaste paikkondliku identiteedi toetamisel.

Intervjuude põhjal peavad õpetajad oluliseks, et õpilased teaksid oma päritolu, kodukoha eripära ja kultuurilisi juuri. Õpetajate hinnangul aitab pärimus kujundada kuuluvustunnet ning tugevdab õpilaste sidet oma kogukonna ja kultuuriga.

“Igaüks peaks teadma, kust ta on tulnud ja miks nii käitunud ja mida see meile andis.” (Vastaja 9)

“Kodukant jääb kõige rohkem sulle hingelähedaseks ...” (Vastaja 6)

Paikkondlik identiteet mängib olulist rolli inimeste väärtuste kujunemisel ning mõjutab seda, kuidas kogukonda ja kultuuripärandit tajutakse. Tugev kuuluvustunne toetab kogukonna sidusust ning suurendab kohalike väärtuste tähtsust. Seetõttu on paikkondlik identiteet oluline ka haridus- ja õpetamispraktikas, kuna see aitab mõista, kuidas kujunevad hoiakud, väärtused ja koostöövalmidus (Rõigas, 2025; Kindel, 2005).

Õpetajate vastustes seostati oma identiteeti sageli otseselt Lääne-Virumaaga. Rõhutati, et piirkonnas sündimine, kasvamine ja suguvõsa seotus loovad loomuliku sideme kohaliku pärimusega.

“Lääne-Virumaa on läbi ja lõhki minu päritolu ... see on igatpidi minu kodu.”

(Vastaja 3)

“Terve elu siin Rakveres elanud ... kohalik.” (Vastaja 8)

Paikkondliku identiteedi tugev tunnetamine väljendus emotsionaalses kuuluvustundes ja rahulolus oma elukohaga.

“Ma naudin siin elamist, olemist ja toimetamist ning ma ei näe ennast kusagil mujal.”

(Vastaja 4)

“Rakvere ei ole ära unustanud seda, kust ta on tulnud ja kes ta on olnud ...”

(Vastaja 6)

Varasemad uuringud kinnitavad positiivset seost tugeva paikkondliku identiteedi, koha väärtustamise ja paiga atraktiivsuse vahel. Kui paikkondlik tunnetus on tugev, muutub koht inimese jaoks tähenduslikumaks ning suureneb ka uhkustunne oma kodukoha üle (Rõigas, 2025; Kindel, 2005).

Õpetajad kirjeldasid pärimust kui midagi tunnetuslikku, mis loob isikliku seose minevikuga ning suurendab selle hoidmise ja väärtustamise soovi.

“Kui on isiklik suhe, siis hoiad seda rohkem, kui hoiad rohkem, siis tood sinna rohkem väärtust.” (Vastaja 2)

“Pärimus on minu arvates iga põlvkonna asi.” (Vastaja 6)

Mitmed õpetajad nägid pärimusõpet olulise vahendina õpilaste kultuurilise identiteedi kujundamisel ning Eesti kultuurilise järjepidevuse hoidmisel.

“Õpetajana sa ikkagi kannad seda Eesti vaimu ja mina rõhutan seda.” (Vastaja 7)

Paikkondliku identiteedi ja pärimuse tundmine aitab õppijatel mõtestada nii iseennast kui ka oma seost ümbritseva keskkonnaga (Kindel, 2005; Kess & Puroila, 2021; Rõigas, 2025).

Samas ilmnes, et kõik õpetajad ei mõtesta pärimust oma igapäevaelu või identiteedi keskse osana. Mõne õpetaja jaoks avaldub pärimus pigem tähtpäevade ja harjumuslike traditsioonide kaudu.

“Ma arvan, et ma ei mõtle sellele igapäevaselt.” (Vastaja 4)

“Väga ei olegi otseselt tähendust nagu.” (Vastaja 1)

Nõrk või puuduv paikkondlik side ilmnes vastustes, kus õpetaja ei seostanud end tugevalt Rakvere ega Lääne-Virumaaga.

“Otseselt Rakverega ei olegi sidet.” (Vastaja 1)

“Ei ole üldse sidet Rakverega. Minu juured on Viljandimaal.” (Vastaja 5)

Varasemad uuringud on samuti näidanud, et identiteet kujuneb teadliku õppimise, kogemuste ja kultuurilise kommunikatsiooni kaudu ning seda ei saa lahutada paigast, kultuurist ega pärimusest. Kohaga seotud lood, uskumused ja ajaloolised mälestused aitavad kujundada kuuluvustunnet ja kogukondlikku ühtsust (Kindel, 2005; Kess & Puroila, 2021; Rõigas, 2025).

Tulemused näitavad, et õpetajad näevad pärimusõpet olulise vahendina õpilaste paikkondliku identiteedi, kuuluvustunde ja kultuurilise järjepidevuse toetamisel. Õpetajate hinnangul aitab kohaliku kultuuri ja pärimuse tundmine õpilastel paremini mõista nii iseennast kui ka oma seost kogukonna ja kodukohaga.

5. Järeldused

Käesoleva uurimistöö eesmärk oli selgitada, kuidas õpetaja paikkondlik identiteet ja suhe pärimusega mõjutavad pärimusõppe praktikat I kooliastmes. Uurimisküsimuste vastuste analüüsi põhjal saab teha järgmised järeldused.

Kuidas mõjutab õpetaja enda paikkondliku identiteedi tunnetamine ja suhe pärimusega tema pärimusõppe praktikat I kooliastmes?

Esimese uurimisküsimuse intervjuude analüüsist selgus, et isiklik side paikkonnaga mõjutab otseselt nende suhtumist pärimusse ja selle väärtustamisse. Uuringus avaldus positiivne seos, et tugev või kujunenud side süvendab arusaama pärimuse olulisusest ning toetab selle teadlikumat edasiandmist õpilastele, samas kui nõrgem või ebaselge side toob kaasa kaugema ja ebakindlama hoiaku pärimusõpetuse suhtes. Õige enam nimetatud pärimuslikud praktikad on seotud rahvakalendri tähtpäevadega. Õpetajad toovad korduvalt esile jõule, vastlapäeva ning mardi- ja kadripäeva, kuna antud tähtpäevad on paljude jaoks jäänud osaks nii isiklikust elust kui ka peretraditsioonidest, isegi kui nende tähistamise intensiivsus on ajas muutunud. Peretraditsioonid on mitme õpetaja jaoks samuti üks olulisemaid pärimuslikke praktikaid. Nendeks on perekondlikud kokkusaamised, tähtpäevade ühine tähistamine ning muud esivanematega seotud rituaalid. On kindlad harjumused ja tegevused, mis on saanud igapäeva elu loomulikuks osaks.

Millised on pärimusõppe tugevused, kitsaskohad ja võimalused Rakvere Reaalkooli I kooliastme õpetajate kogemuses?

Rakvere Reaalkooli pärimusõppe tunnis kasutatakse mitmekesiseid aktiivõppemeetodeid, mille keskmes on kogemuslik ja osaluspõhine õppimine. Jutustamine, mängud, käeline tegevus, uurimuslik õpe ning dramatiseeringud loovad tervikliku õpikeskkonna, kus pärimus ei jää teoreetiliseks, vaid muutub õpilaste jaoks kogetavaks, mõistetavaks ja tähenduslikuks.

Olulisemad pärimusõpetuse aine tugevused on:

- kogemuslik ja praktiline õppimine;
- õppimise sidumine õpilase enda igapäeva eluga;
- üldise kultuuripärimuse seostamine kodukohaga.

Õpetajate paikkondlik identiteet on mitmetasandiline ja mõjutab nende suhestumist pärimusega. Tugeva Lääne-Virumaa sidemega õpetajad tajuvad pärimust loomuliku osana oma identiteedist ning käsitlevad seda isiklikult ja eluliselt. Nõrgema või mujalt pärit

sidemega õpetajad lähenevad pärimusele pigem teadlikult ja uurivalt, tuginedes rohkem materjalidele ja koostööle.

Teiseks saab tuua välja, et õpetaja isiklik suhe pärimusega mõjutab selle väärtustamist ja õpetamist. Tugeva isikliku seose korral käsitletakse pärimust loomuliku ja väärtusliku osana ning seda õpetatakse kindlamalt. Nõrgema seose puhul jääb pärimuse käsitus pigem teoreetiliseks ja kaugemaks.

Tulemused näitavad, et pärimusõpe I kooliastmes on tugevalt seotud kogemusliku ja aktiivõppe meetoditega. Õpetajad kasutavad jutustamist, mängu, käelist tegevust, dramatiseeringuid ja uurimuslikku õpet, et muuta pärimus õpilastele arusaadavaks ja tähenduslikuks. Selline lähenemine toetab õpilaste kaasatust ning aitab selgitada keerulist sõnavara ja abstraktseid kultuurilisi mõisteid.

Pärimusõppe sisu valikut mõjutavad:

- kohalik identiteet: eelistatakse Lääne-Virumaa ja kodukoha pärimust, mis toetab õpilaste paikkondlikku identiteeti;
- üleriigiline pärimus: lisatakse rahvakalendri tähtpäevad ja üldised traditsioonid;
- õppekava raamistik: lähtutakse riiklikest õpieesmärkidest ja ainekavast;
- koolisisene koostöö: huvijuhi ja kolleegide tugi aitab planeerimist ja läbiviimist.

Pärimuse tähendus õpetajate isiklikus elus ei ole ühtne, vaid jaguneb teadlikult väärtustatud ja episoodiliseks tähenduseks. See mõjutab otseselt ka nende õpetamispraktikat, kuna teadlikum väärtustamine soodustab sügavamalt ja isiklikumat käsitlust, samas kui episoodiline suhe viib pigem traditsioonide ja tähtpäevade formaalsema käsitlemiseni.

Õpetaja paikkondlik identiteet ja isiklik suhe pärimusega mõjutavad pärimusõppe sisu, sügavust ja meetodeid I kooliastmes. Tugev side toetab elulisemat õpetamist. Pärimusõpe kujuneb isikliku kogemuse, ettevalmistuse ja koolikeskkonna koosmõjus.

Käesoleva uurimistöö eesmärk oli välja selgitada, kuidas õpetajad mõttestavad pärimusõppe rolli õpilaste paikkondliku identiteedi toetamisel ning millisena nähakse selle mõju identiteedi kujunemisele. Pärimusõpe on koolis kujunemisejärgus ja sõltub õpetaja kogemusest, enesekindlusest ning materjalidest. Tunde planeeritakse rahvakalendri või ainekava alusel ning kasutatakse mitmekesiseid meetodeid. See teeb pärimusõppest praktilise ja õpilasi kaasava õppevormi.

Uurimuse tulemused näitavad, et õpetaja suhe pärimusega mõjutab tunni sisu ja kvaliteeti. Suurema huvi ja teadmistega õpetajad loovad sisukamaid tunde, teised sõltuvad rohkem välistest allikatest ja toest.

Pärimusõppes käsitletakse enam tuttavaid tähtpäevi nagu jõulud, mardipäev ja kadripäev, samas vähem tuntud teemad jäävad sageli pinnapealseks või käsitlemata.

Põhjuseks on ajapuudus, materjali keerukus ja õpetajate ebakindlus.

Materjalide leidmine ja kohandamine on ajamahukas ning sageli puuduvad eakohased ja süsteemselt struktureeritud õppematerjalid. Lisaks toodi välja, et ülikoolis saadud ettevalmistus pärimusõppeks on olnud vähene või puudulik ning koolisisene tugi ei kata kõiki vajadusi.

Pärimusõppe potentsiaal koolis on suur. Õpilased on aktiivsed ja huvitatud, eriti praktiliste ja elamuslike tegevuste puhul. Oluliseks toeks on huvijuht ja õpetajate koostöö. Enim jäävad meelde kogemuslikud tegevused nagu kadrisandiks käimine ja leivategu.

Pärimusõpetuse kitsaskohtadena toodi välja:

- ühtse süsteemi ja materjalibaasi puudumine: puudub koondatud ja ühtselt struktureeritud õppevara;
- eakohase ja lihtsalt kasutatava materjalikogu puudus: õpetajad vajavad selget ja vanusele sobivat materjalide kogumit;
- puudulik teoreetilise ja praktilise materjali terviklahendus: materjalid ei sisalda piisavalt nii sisu kui ka praktilisi tegevusi ja juhendeid;
- täiendkoolituste vajadus: õpetajad vajavad rohkem koolitusi pärimusõppe valdkonnas;
- koolituste vähene praktilisus: olemasolevad või vajatavad koolitused peaksid olema rohkem praktilise suunitlusega;
- vajadus meetodiliste oskuste arendamiseks: õpetajatel on vaja tuge õpetamismeetodite arendamisel.

Uurimisküsimuste põhjal selgus, et õpetajate arusaamad on üldjoontes ühtsed, kuid rõhuasetused varieeruvad sõltuvalt kogemusest, õpetatavast klassist ning pärimusõppe rakendamise tingimustest.

Pärimusõppe arendamiseks on vajalik:

- süsteemsem tugi;
- ühtsed õppematerjalid;
- sihipärased koolitused.

Kokkuvõttes on pärimusõpe Rakvere Reaalkooli I kooliastmes on vajalik, kuid vajab täiustamist, sest selle rakendamine on ebaühtlane ja sõltub paljuski õpetajast.

Kuidas õpetajad mõtestavad pärimusõppe rolli õpilaste paikkondliku identiteedi toetamisel?

Pärimusõpet peetakse oluliseks paikkondliku identiteedi kujunemise toetajaks, kuna see aitab luua seoseid kodukohaga, tugevdab kuuluvustunnet ning toetab kultuuri väärtustamist, eriti kui kodune tugi on piiratud. Kõige tugevam mõju ilmneb siis, kui õpe on seotud õpilase vahetu elukeskkonnaga, kus kohalik pärimus on kõige tähenduslikum, samas kui üldpärimus aitab seda mõista laiemas kontekstis; parimaks peetakse nende kombineerimist.

Kooli rolli peetakse oluliseks, kuid mitte piisavaks ilma kodu toetuseta, kuigi tänapäeva peredes võib pärimusteadlikkus olla ebaühtlane, mistõttu suureneb kooli vastutus selles valdkonnas. Lisaks mõjutab identiteeti ka laiem ühiskondlik ja kultuuriline kontekst (Lumen Learning, n.d.; Mercadal, 2024).

Tõhusateks meetoditeks peetakse kogemuslikku õpet, väljasõite, vanavanemate kaasamist ja kohalike lugude kasutamist, mille kõrval rõhutatakse ka vajadust ühtsete materjalide ja süsteemse korralduse järele. Kokkuvõttes võib järeldada, et pärimusõpe mängib olulist rolli õpilaste paikkondliku identiteedi kujunemisel, eelkõige läbi kodukoha ja isikliku seotuse loomise. Selle mõju tugevneb, kui see on süsteemselt korraldatud ja toetatud nii kooli kui ka kodu poolt. Samas sõltub selle tõhusus oluliselt õpetajate ettevalmistusest ja ühtsetest materjalidest, mis tagavad pärimusõppe järjepidevuse ja tähenduslikkuse.

Leian, et kui soovime, et erinevates Eestimaa piirkondades, ka maapiirkondades säiliks elu ja inimesed ei lahkuks jäädavalt, tuleks ka Lääne-Virumaa koolides pöörata rohkem tähelepanu paikkondliku pärimuse tundmaõppimisele.

Uuringu tulemuste tõlgendamisel tuleb arvestada, et uuring viidi läbi ainult ühes koolis ja väikese valimiga, mistõttu ei saa tulemusi laiendada kõikidele Eesti koolidele. Samuti on õpetajad pärimusõpet rakendanud alles kahe õppeaasta jooksul, seega võivad nende hinnangud ja kogemused aja jooksul veel muutuda. Tulemusi võis mõjutada ka õpetajate suhtumine pärimuskultuuri, sest pärimusõpe on väärtuspõhine. Seetõttu võivad vastused peegeldada nii kogemusi kui ka isiklike hoiakuid.

Edasiuurimisvõimalusi on mitmeid, näiteks laiendada valimit, kaasates rohkem õpetajaid erinevatest koolidest ja piirkondadest, korrata uuringut mõne aasta möödudes, et hinnata pärimusõppe pikaajalist mõju ning uurida pärimusõppe mõju pärast õpetajate vastavate koolituste läbimist.

Edaspidistes uuringutes võiks pöörata tähelepanu ka sellele, kuidas õpilased ise tajuvad pärimusõpetuse mõju oma identiteedile ning kuivõrd see erineb õpetajate hinnangutest. Selline võrdlev vaade aitaks paremini mõista, kuidas pärimusõpe tegelikult õpilasteni jõuab ja millist tähendust nad sellele ise omistavad.

Lõputöö praktiline väärtus seisneb eelkõige selles, et see annab koolile ja õpetajatele selgema arusaama, kuidas pärimusõpetust tegelikult mõtestatakse ja milliseid võimalusi nähakse selle rakendamiseks õpilaste paikkondliku identiteedi toetamisel. Tulemused aitavad esile tuua nii tugevused kui ka kitsaskohad praeguses praktikas ning seeläbi toetada teadlikumat õppetöö planeerimist.

Esiteks loob töö sisendi kooli õppekava ja pärimusõppe korralduse arendamiseks.

Töö põhjal võib teha järgmised soovitusel:

- koostada ühtne pärimusõppe tööplaan;
- struktureerida õppematerjalid selgemalt;
- suurendada paikkondliku pärimuse käsitlemist õppekavas;
- siduda pärimusõppe süsteemsemalt õppetöö planeerimisega;
- luua õpetajatele rohkem praktilisi juhendmaterjale.

Teiseks aitab töö mõista, millised meetodid pärimusõppes kõige paremini toimivad.

Intervjuude põhjal peetakse tõhusateks näiteks:

- kasutada kogemuslikku õppimist;
- korraldada rohkem väljasõite;
- kaasata õppetöösse vanavanemaid ja kogukonda;
- rakendada kohalikke lugusid ja paikkondlikku pärimust;
- siduda õppetöö rohkem õpilase elukeskkonnaga.

Kolmandaks toetab töö kooli kui organisatsiooni sisemist arendust, tuues esile vajaduse koostöö ja ühtsete kokkulepete järele õpetajate vahel. See võib viia ühiselt loodud pärimusõppe töökava ning parema lõimituse tekkimiseni erinevate ainete vahel.

Lisaks on töö praktiline väärtus ka laiemas hariduslikus kontekstis, kuna see tõstatab küsimuse paikkondliku identiteedi olulisusest tänapäeva globaliseerivas ühiskonnas. See aitab teadvustada, et kool ei tegele ainult teadmiste andmisega, vaid ka õpilase identiteedi ja kuuluvustunde kujundamisega.

Kokkuvõttes on töö praktiline väärtus eelkõige selles, et see pakub koolile ja õpetajatele sisulist tagasisidet ning arengusuundi, kuidas muuta pärimusõppe süsteemsemaks, tähenduslikumaks ja õpilasele lähedasemaks.

Kokkuvõte

Käesolev uurimistöö keskendus sellele, kuidas õpetajad ise mõtestavad pärimusõppe rolli õpilase paikkondliku identiteedi toetamisel ning milliseid mõjutegureid nad seoses sellega oluliseks peavad. Töös keskendusin ka pärimusõpetuse tugevuste, kitsaskohtade ja arendusvõimaluste väljaselgitamisele õpetajate kogemuse põhjal.

Uurimistöö läbiviimise vajadus tulenes asjaolust, et kuigi Eesti Vabariigi põhiseadus rõhutab eesti kultuuri säilitamise ja arendamise kohustust, on pärimusõpetuse roll üldhariduskoolis paikkondliku identiteedi kujundajana käsitletud võrdlemisi vähesel määral. Teoreetiline käsitus näitas, et kultuuripärandil on oluline roll kogukondliku kuuluvustunde, sidususe ja identiteedi kujunemisel, kuid pärimusõpetuse rakendamine koolides on sageli ebaühtlane ning sõltub õpetaja tõlgendusest ja kooli praktikast.

Uuringu eesmärgi saavutamiseks kasutasin kvalitatiivset uurimisviisi. Viisin läbi üheksa poolstruktureeritud intervjuud Rakvere Reaalkooli klassiõpetajatega, kes on õpetanud pärimusõpetust I kooliastmes. Andmete kogumisel kasutasin sihipärast valimit, kaasates just need õpetajad, kellel oli otsene kogemus pärimusõpetuse läbiviimisega. Intervjuud transkribeerisin, muutsin anonüümseks ning analüüsisin kvalitatiivse sisuanalüüsi meetodil, kodeerides andmestiku ja koostades koodipuu. Tõlgendasin vastuseid teemade kaupa, mille põhjal kujunesid uurimistulemused ja järeldused.

Käesolev lõputöö koosneb viiest osast. Esimeses osas käsitlen paikkondlikku identiteeti ja selle seost pärimusõpetusega ning annan ülevaade pärimusõppe olemusest ja rakendamisest. Teises osas tutvustan paikkondliku pärimusõppe praktikaid. Kolmandas osas kirjeldan uurimistöö metoodikat, sealhulgas eesmärki, uurimisküsimusi, valimit ning andmete kogumist ja analüüsi. Neljandas osas toon välja tulemused ja arutelu. Viies osa sisaldab järeldusi kogu töö põhjal.

Uurimistulemuste põhjal selgus, et õpetaja isiklik suhe pärimuskultuuriga mõjutab oluliselt nii tundide sisu valikut kui ka õpetamise viisi. Õpetajad, kellel oli tugevam isiklik side kohaliku pärimusega, löid õppetöös rohkem seoseid kodukoha kultuurilise keskkonnaga ning kasutasid mitmekesisemaid ja kogemuslikumaid meetodeid. Pärimusõpetus omab olulist potentsiaali paikkondliku identiteedi kujundamisel, kuid selle rakendamine vajab selgemat süsteemsust, paremat metoodilist tuge ning teadlikumat sidumist õpilaste igapäevase kogemusega.

Uurimistöö tulemused põhinevad intervjuude analüüsil, kodeeritud andmestikul ning teoreetilistel allikatel, mis käsitlevad identiteedi, kultuuripärandi ja hariduse seoseid. Järeldused on tehtud nende andmete võrdleva ja tõlgendava analüüsi alusel.

Kokkuvõtteks võib öelda, et uurimustöö eesmärgid said täidetud ning töö käigus leiti vastused püstitatud uurimisküsimustele. Saadud tulemused kinnitasid või täiendasid varasemaid teadmisi ning andsid teemast selgema ülevaate.

Usun, et pärimusõpetus ja paikkondliku identiteedi tunnetamine ja väärtustamine on ülimalt oluline, et hoida meie kohalikku kultuuripärandi, keele ning rahva järjepidevust.

Loodan, et minu lõputöö tulemused ja analüüs toetavad paikkondliku identiteedi süsteemset ja järjepidevat arendamist pärimusõpetuse kaudu Lääne-Viru maakonna üldhariduskoolides.

Kinnitan, et olen koostanud ise käesoleva lõputöö ning toonud korrektselt välja teiste autorite ja toetajate panuse. Töö on koostatud lähtudes Tartu Ülikooli Viljandi kultuuriakadeemia lõputöö nõuetest ning on kooskõlas heade akadeemiliste tavadega.

Sirli Vahula

allkirjastatud digitaalselt

19.05.2026

Kasutatud allikad ja kirjandus

Achille, C., & Fiorillo, F. (2022). Teaching and learning of cultural heritage: Engaging education, professional training, and experimental activities. *Heritage*, 5(3), 2565–2593.

<https://doi.org/10.3390/heritage5030134>

Allas, T. (2022). Miks ja kuidas õpetada kohta? Kultuurilise identiteedi kujundamine Võru keele ja kirjanduse õpetamise kaudu Vana-Võrumaa üldhariduskoolides (Magistritöö). Tartu Ülikool.

<https://dspace.ut.ee/server/api/core/bitstreams/8f0e835e-bf14-4050-9b67-dacfdc416f88/content>

Annist, A. (2011). *Otsides kogukonda sotsialismijärgses keskuskülas*. Tallinn: Tallinna Ülikooli Kirjastus.

Antropoloogia Keskus. (2025). Virumaa pärimuskultuuri toetusmeetme mõju-uuring. Eesti Rahvakultuuri Keskus.

Appadurai, A. (1996). *Modernity at large: Cultural dimensions of globalization*. University of Minnesota Press.

Assmann, J., & Czaplicka, J. (1995). Collective memory and cultural identity. *New German Critique*, (65), 125–133.

Association of Cultural Heritage Education in Finland. (2017, October 30). Homepage. <https://kulttuuriperintokasvatus.fi/en/about-us/>

Braun, V., & Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology*, 3(2), 77–101. <https://doi.org/10.1191/1478088706qp063oa>

Brodnik, V. (2015). Curriculum: Elementary school program. *Ethnology – cultural heritage and ways of life: an optional subject*.

Creswell, J. W. (2014). *Research design: Qualitative, quantitative, and mixed methods approaches* (4th ed.). SAGE Publications.

Council of the European Union. (2018). Council recommendation of 22 May 2018 on key competences for lifelong learning. *Official Journal of the European Union*. [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32018H0604\(01\)](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32018H0604(01))

EBSCO Research Starters. (2024). Identity formation. <https://www.ebsco.com/research-starters/psychology/identity-formation>

Eesti Rahvakultuuri Keskus; Antropoloogia keskus. (2026). Virumaa uuringu raport. <https://rahvakultuur.ee/wp-content/uploads/2026/01/Virumaa-uuringu-raport.pdf>

European Commission. (2023). Youth volunteering at national level (France): National programme for youth volunteering – Civic Service and Universal National Service.

<https://www.service-civique.gouv.fr/>

Feille, K. (2017). Teaching in the field: What teacher professional life histories tell about how they learn to teach in the outdoor learning environment.

https://www.researchgate.net/publication/303747433_Teaching_in_the_Field_What_Teacher_Professional_Life_Histories_Tell_About_How_They_Learn_to_Teach_in_the_Outdoor_Learning_Environment

Folkloorinõukogu. (2013, 23. aprill). Pärimuskultuuri aine õppekava põhikoolile [Piiatud ligipääsuga PDF].

<https://drive.google.com/drive/folders/1hckgyYoHmOch7oh3MN88JjG0YeQcEnH0>

Greaves, A. M., Öz, A., Yegen, G., Apaydın, V., & Gilby, C. (2023). Heritage education and active learning: Developing community and promoting diversity in Turkey. *International Journal of Heritage Studies*, 29(3), 144–161.

<https://doi.org/10.1080/20518196.2023.2176087>

Gruenewald, D. A., & Smith, G. A. (2010). Towards a chronotopic theory of “place” in place-based education. *Cultural Studies of Science Education*, 5, 869–898.

<https://doi.org/10.1007/s11422-010-9266-0>

Haridus- ja Teadusministeerium. (2020). Eesti haridusvaldkonna arengukava 2021–2035 (seisuga 27.03.2020).

https://www.hm.ee/sites/default/files/documents/2022-09/eesti_haridusvaldkonna_arengukava_2035_seisuga_2020.03.27.pdf

Haridus- ja Teadusministeerium. (2021). Noortevaldkonna arengukava 2021–2035 (National strategy).

<https://share.google/5paUMLkhTjqYmt7Co>

Haridus- ja Teadusministeerium (2023, 23. veebruar). Valitsus kiitis heaks ajakohastatud riiklikud õppekavad. <https://www.hm.ee/uudised/valitsus-kiitis-heaks-ajakohastatud-riiklikud-oppekavad>

Hirsjärvi, S., Remes, P., & Sajavaara, P. (2005). Uuri ja kirjuta. *Medicina*

Ilves, K. (2012). Mulgi keele ja kultuuri õpe üldhariduskoolides (magistritöö). Tartu Ülikool.

<https://www.mulgimaa.ee/userfiles/MKI/Mulgi%20keele%20ja%20kultuuri%20%C3%B5pe%20%C3%BCldhariduskoolides.%20Ilves.pdf>

Immonen, V. A., & Sivula, A. (2024). The politics of heritage education: An analysis of national curriculum guidelines in Estonia, Finland, and Sweden. *Discourse: Studies in the*

Cultural Politics of Education, 46(4), 449–462.

<https://doi.org/10.1080/01596306.2024.2412603>

Irbo, M. (2011). *Kohaliku pärimuskultuuri õpetamise võimalusi üldhariduskoolis Setomaa I ja II kooliastme õpetajate hinnangul* (Magistritöö, Tartu Ülikool).

<https://dspace.ut.ee/server/api/core/bitstreams/d1704772-cac2-4999-927c-bc6f182a3c40/content>

Jaago, T. (2003). Pärimus ja tõlgendus: Artikleid folkloristika ja etnoloogia teooria, meetodite ning uurimispraktika alalt.

Kalkun, M. (2013). Pärimuse ja loomingu suhestamine pärimusmuusikaõpetuses. Tartu Ülikooli Viljandi Kultuuriakadeemia.

Kalmus, V., Masso, A., & Linno, M. (2025). Kvantitatiivne ja kvalitatiivne uurimisviis. Sotsiaalse Analüüsi Meetodite ja Metodoloogia õpibaas, Tartu Ülikool.

<https://samm.ut.ee/kvantitatiivne-ja-kvalitatiivne-uurimisviis/>

Kess, R., & Puroila, A.-M. (2021).

Narratives from the North: Early Childhood Teachers' Narrative Identities in Place.

Scandinavian Journal of Educational Research, 67(1), 126–139.

<https://doi.org/10.1080/00313831.2021.1983867>

Kidron, A. (2001). Psühholoogia põhisuunad. Mondo.

Kindel, M. (2005). Vaateid kohapärimuse väärtustamisele lähtuvalt Lahemaa turismisituatsioonist [PDF]. DSpace, University of Tartu.

Kons, M. (2015). Paikkonna pärimuse kasutamine II kooliastme muusikatundides Kagu-Eesti koolide näitel (Magistritöö, Eesti Muusika- ja Teatriakadeemia ja Tartu Ülikooli Viljandi Kultuuriakadeemia).

https://www.academia.edu/108329328/Paikkonna_p%C3%A4rimuse_kasutamine_II_kooliastme_muusikatundides_Kagu_Eesti_koolide_n%C3%A4itel

Kultuur ja Elu. (s.a.). Rahvuskultuur. https://kultuur.elu.ee/ke489_rahvuskultuur.htm

Kuurme, T. (Koost.). (2015). Kasvatustegelikkuse ajakajalisi peegeldusi: Valik kasvatusteaduslikke uurimusi. Tallinna Ülikooli Kirjastus.

Laherand, M.-L. (2008). Kvalitatiivne uurimisviis. Tallinn: M.-L. Laherand

Lave, J., & Wenger, E. (1991). Situated learning: Legitimate peripheral participation. Cambridge University Press

Lepik, M. (2013). Õpetajate professionaalne areng ja selle toetamine. Teoses E. Krull, Ä. Leijen, J. Mikk, L. Talts & T. Õun (Toim.), Õpetajate professionaalne areng ja selle

toetamine: Projekti „Õpetajate professionaalne areng ja selle toetamine“ tulemused õpetajakoolituse teenistuses: Artiklite kogumik. Eesti Ülikoolide Kirjastus.

Lepik, K., Harro-Loit, H., Kello, K., Linno, M., Selg, M., & Strömpl, J. (2025). *Intervjuu*. In K. Rootalu, V. Kalmus, A. Masso, & T. Vihalemm (Eds.), *Sotsiaalse analüüsi meetodite ja metodoloogia õpibaas*. <https://samm.ut.ee/intervjuu/>

Lincoln, A. (nd). I like to see a man proud of the place in which he lives; I like to see a man live so that his place will be proud of him. <https://www.quotes.net/quote/37432>

Linnus, E. (2013). Pärimuskultuuri osa väärtuskasvatases Põlva lasteaedades (bakalaureusetöö). Tartu Ülikool, Sotsiaal- ja haridusteaduskond, Haridusteaduste instituut.

Lukka-Jegikjan, E. (2016). Õpetajate leht 09.09.2016
<https://www.opleht.ee/2016/12/paikkondlik-identiteet-ei-sunni-iseenesest/>

Lumen Learning. (n.d.). Identity development theory.
<https://courses.lumenlearning.com/adolescent/chapter/identity-development-theory/>

Mayring, P. (2014). Qualitative content analysis: Theoretical foundation, basic procedures and software solution. Klagenfurt.

Mercadal, T. (2024). Identity formation. EBSCO Research Starters.

Mätas, M. (2023). Pärimuskultuuri hoidmine ja edendamine Kihnu saarel [PDF]. MTÜ Kihnu Elav Pärimus & Eesti Rahva Muuseum.
<https://media.voog.com/0000/0045/1098/files/Mare%20M%C3%A4tas%2C%20Kihnu%20Elava%20P%C3%A4rimuse%20MT%C3%9C%20%E2%80%93P%C3%A4rimuskultuuri%20hoidmine%20ja%20edendamine%20Kihnu%20saarel.pdf>

OpenAI. (n.d.). Chat GPT.
<https://chatgpt.com/>

OECD. (2019). PISA 2018 Results (Volume I): What Students Know and Can Do. OECD Publishing. <https://doi.org/10.1787/5f07c754-en>

OECD. (2025). Results from TALIS 2024: The state of teaching. OECD Publishing. <https://doi.org/10.1787/90df6235-en>

Patton, M. Q. (2002). Qualitative research & evaluation methods (3rd ed.). Sage Publications.

Porila, K. (2021). Vaimne kultuuripärand Eestis [PDF]. Eesti Rahvakultuuri Keskus. https://rahvakultuur.ee/wp-content/uploads/2022/02/1_Vaimne_kultuurip2rand_Eestis_uustrykk.pdf

Puistaja, T. (2008). Eesti folklooriõpetajate käekirjadest aastatel 1980–2008 (bakalaureusetöö, Tartu Ülikool, filosoofiateaduskond, Eesti ja võrdleva rahvaluule õppetool). Tartu Ülikool. <https://hdl.handle.net/10062/29232>

Pärimusõpetuse materjalid. (2007). Google Drive. <https://drive.google.com/drive/folders/1hckgyYoHmOcH7oh3MN88JjG0YeQcEnH0>

Raal, E. (2024). Tegevuskava “Seto aastaring” Setomaa noorsootöö keskuse ja Setomaa valla haridusasutuste koostöös (loov-praktiline lõputöö). Tartu Ülikooli Viljandi Kultuuriakadeemia, kogukonnaharidus ja huvitegevus.

Rakvere Reaalkool. (2024). Folkloor (3. klass). <https://www.rakvererk.ee/sites/rakvererk.ee/files/2024-11/folkloor3.klassvalmis.pdf>

Riigi Teataja. (2011). Põhikooli riiklik õppekava. <https://www.riigiteataja.ee/akt/114012011002>

Roose, C. (2003). Kooli folkloorikogumik. Avita.

Rõigas, A. (2025). Rural marketing: connections between local government, communities, and heritage [Dokoritöö, Tartu Ülikool]. Tartu Ülikooli DSpace. <https://dspace.ut.ee/server/api/core/bitstreams/5715b0ca-bb0c-4b5d-af41-89d3adf34f00/content>

Rüütel, I. (Koostaja). (2000). Pärimus pärijaile. Eesti Kirjandusmuuseum.

Rüütel, I. (2006). Pärimuskultuur postmodernistlikus ühiskonnas – minevikurelikt või taasleitud väärtus? Teoses Võim ja kultuur II. Eesti Kirjandusmuuseum. https://www.folklore.ee/~maris/work/etnom_ryytel.pdf

Rüütel, I., & Tiit, E. M. (2007). Pärimuskultuur Eestis – kellele ja milleks 2. osa. Tartu Ülikooli Kirjastus.

Sarv, E.-S. (2013). *Akadeemiline habitus, akadeemiline identiteet: Identiteedist*. Tallinna Ülikool. https://www.tlu.ee/opmat/ka/opiobjekt/akadeemilisest_identiteedist/identiteedist.html

Setomaa Haridusasutused. (2024). Setomaa gümnaasiumi õppekava ja õppekorraldus. <https://setomaakoolid.ee>

Setomaa vald. (2024). Haridus ja noored: haridusasutuste arengukavad. <https://setomaa.ee/haridus-kultuur-ja-sport/haridus-ja-noored/haridusasutuste-arengukavad>

Sihtasutus Kutsekoda. (2013). Pärimuskultuuri spetsialist, tase 5 [Kutsestandard]. Kutseregister. <https://www.kutseregister.ee/ctrl/et/Standardid/vaata/10471532>

Skogen, K., & Holmberg, J. B. (2004). Kohandatud õpe ja kaasav kool: Innovaatiline lähenemine (R. Kiik, tlk).

Taimalu, M., Uibu, K., & Leola, H. (2020). Eesti keele ja matemaatika õppevara valiku põhimõtted ja eesmärgid lasteaia- ja klassiõpetajate hinnangul. *Eesti Haridusteaduste Ajakiri*, 8(2), 164–191. <https://doi.org/10.12697/eha.2020.8.2.07>

TALIS 2018 Results (Volume I): Teachers and School Leaders as Lifelong Learners. OECD Publishing. <https://doi.org/10.1787/1d0bc92a-en>

Tallinna Haridusamet. (2024). Haridus ja valikkursused Tallinna koolides. <https://www.tallinn.ee/et/haridus>

Tallinna Ülikool. (2025). Pärimusõpe: õppeaine kirjeldus [PDF]. https://elu.tlu.ee/sites/default/files/2025-01/P%C3%A4rimus%C3%B5pe_ainekava.pdf

Tartu Ülikool. (2017). Hea teadustava. https://ut.ee/sites/default/files/inline-files/hea_teadustava_est_0.pdf

Tartu Ülikool. (s.a.). Põhiosa. Teadustekst. <https://www.teadustekst.ut.ee/pohiosa/>

Tekstiks.ee. (n.d.). Kõnetuvastuse veebiteenus. <https://tekstiks.ee>

Tuuder, A. (2022). Kohaliku identiteedi, riigirahva identiteedi ning ruumi konstrueerimine Narva noorte eestivenelaste näitel (Magistritöö). Tallinna Ülikool. https://integratsioon.ee/sites/default/files/magistritoo_anastassia_tuuder_2022.pdf

Tuulik, M. (2006). Kõlbeline kasvatus. Ilo.

UNESCO. (2003). Convention for the Safeguarding of the Intangible Cultural Heritage

UNESCO. (2009). Decision of the Intergovernmental Committee: 4.COM 6 (Operational directives on raising awareness about intangible cultural heritage). Convention for the Safeguarding of the Intangible Cultural Heritage.

UNESCO. (2009). Education and training in Indonesian batik intangible cultural heritage for elementary, junior, senior, vocational school and polytechnic students, in collaboration with the Batik Museum in Pekalongan. <https://ich.unesco.org/en/BSP/education-and-training-in-indonesian-batik-intangible-cultural-heritage-for-elementary-junior-senior-vocational-school-and-polytechnic-students-in-collaboration-with-the-batik-museum-in-pekalongan-00318>

Vabariigi Valitsus. (2008). Koolieelse lasteasutuse riiklik õppekava. Riigi Teataja. <https://www.riigiteataja.ee/akt/12970917>

Valgma, L. (2017). Kultuurilise identiteedi käsitlemise võimalusi gümnaasiumi kirjanduskursuse „Uuem kirjandus“ näitel (Magistritöö, Tartu Ülikool). https://sisu.ut.ee/wp-content/uploads/sites/210/leelo_valgma.pdf

Valk, A. (2003). Identiteet. In J. Allik, A. Realo & K. Konstabel (Eds.), *Isiksusepsühholoogia* (lk 225–250). Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.

van Eijck, M., & Roth, W.-M. (2010). Towards a chronotopic theory of “place” in place-based education. *Cultural Studies of Science Education*, 5(3), 869–898.

<https://doi.org/10.1007/s11422-010-9278-2>

Viik, T. (2015). Ühe minuti loeng: kuidas hoida eesti kultuuri? *Novaator*.

<https://novaator.err.ee/258063/uhe-minuti-loeng-kuidas-hoida-eesti-kultuuri>

Vikat, M. (Koost.). (1999). *Laps ja folkloor*. Tallinna Pedagoogikaülikooli Kirjastus.

Võro Instituut. (n.d.). About us / Main aims and activities. <https://wi.ee/en/about-us/>

LISAD

Lisa 1. Intervjuu kava

- Alustan intervjuueeritava tänamisest, et ta oli nõus osalema. Küsin üle, kas ta luges nõusoleku vormi ning kas selle kohta on lisaküsimusi. Nõusoleku vormid saatsin intervjuueeritavatele kaks nädalat enne intervjuude toimumist. Teavitan teda võimalusest nõusolek soovi korral tagasi võtta.
- Annan intervjuueeritavale teada, et kooli direktor andis nõusoleku minu lõputöös kasutada kooli nime ning õpetajatega intervjuusid läbi viia.
- Informeerin vastajat, et salvestan intervjuud töö analüüsi tarbeks.
- Tutvustan teemat: Käesolev intervjuu on osa lõputööst, mille eesmärk on analüüsida Rakvere Reaalkooli õpetajate arusaamu ja praktikaid pärimusõpetuse rakendamisel I kooliastmes ning kuidas see nende hinnangul toetab õpilaste paikkondliku identiteedi kujunemist. Tulemused aitavad paremini mõista õpetajate kogemusi ja praktikaid ning võivad toetada kooli õppe- ja kasvatustöö arendamist.
- Selgitan, et olulised on intervjuueeritava enda mõtted ning ei ole olemas õigeid või valesid vastuseid.

UURIMISKÜSIMUSED	INTERVJUUKÜSIMUSED	TÄIENDAVALD KÜSIMUSED
1. Kuidas mõjutab õpetaja enda paikkondliku identiteedi tunnetamine ja suhe pärimusega tema pärimusõppe praktikat I kooliastmes?	1.1. Lühike tutvustus: kool, ametikoht. 1.2. Milline on teie isiklik side selle paikkonnaga, kus te õpetate? 1.3. Kuidas see side on kujundanud teie arusaama pärimusest ja selle olulisusest?	

	<p>1.4. Mis tähendus on pärimusel teie isiklikus elus?</p> <p>1.5. Millised pärimuslikud tegevused või tavad on teile isiklikult olulised?</p> <p>1.6. Kuidas teie isiklik suhe pärimusega mõjutab seda, mis materjale või teemasid te tunnis kasutate?</p> <p>1.7. Kuidas Te kirjeldaksite paikkondlikku identiteeti ning kas see mõjutab Teie pärimustunni andmist?</p>	
<p>2. Millised on pärimusõppe võimalused ja kitsaskohad Rakvere Reaalkooli I kooliastme õpetajate kogemuses?</p>	<p>2.1. Kuidas Te tavaliselt üles ehitate folklooriteemalise/ pärimuse teemalise tunni? Palun kirjeldage ühe konkreetse tunni kulgu algusest lõpuni.</p> <p>2.2. Kuidas te valite materjale mida tunnis kasutada?</p> <p>2.3. Milliseid vorme kasutate kõige enam (mängud, laulud, jutud, tähtpäevade tähistamine)?</p> <p>2.4. Kas olemasolev</p>	

	<p>kättesaadav materjal on Teie jaoks piisav ja eakohane?</p> <p>2.5. Kas olemasolev kättesaadav materjal on Teie jaoks piisav ja eakohane?</p>	
<p>3. Kuidas õpetajad mõtestavad pärimusõppe rolli õpilaste paikkondliku identiteedi toetamisel?</p>	<p>3.1. Kas Teie arvates on õpilase paikkondliku identiteedi kujunemise toetamine kooli ülesanne?</p> <p>3.2. Kuidas saab pärimusõpetus Teie hinnangul õpilase paikkondliku identiteedi kujunemist toetada?</p> <p>3.3. Miks võib kohalikul pärimusel olla tugevam mõju õpilase paikkondliku identiteedi kujunemisele kui üldisel (üleriigilisel) pärimusmaterjalil?</p>	<p>3.1.1. Miks te nii arvate või miks te sellega ei nõustu?</p>

Lisaküsimus

1. Kas on midagi, mida Te sooviksite veel lisada seoses pärimusõpetuse ja paikkondliku identiteedi kujunemise teemaga, mida ma ei küsinud, kuid mis on Teie hinnangul oluline?

Intervjuuküsimused Rakvere Reaalkooli õpetajatele, kes on õpetanud või õpetavad 3. klassidele pärimusõpetuse ainet

Uurimisküsimus nr 1

Kuidas mõjutab õpetaja enda paikkondliku identiteedi tunnetamine ja suhe pärimusega tema pärimusõppe praktikat I kooliastmes?

Õpetaja ja identiteet

Lühike tutvustus: kool, ametikoht

Milline on teie isiklik side selle paikkonnaga, kus te õpetate?

Kuidas see side on kujundanud teie arusaama pärimusest ja selle olulisusest?

Mis tähendus on pärimusel teie isiklikus elus?

Millised pärimuslikud tegevused või tavad on teile isiklikult olulised?

Kuidas teie isiklik suhe pärimusega mõjutab seda, mis materjale või teemasid te tunnis kasutate?

Kuidas Te kirjeldaksite paikkondlikku identiteeti ning kas see mõjutab Teie pärimustunni andmist?

Uurimisküsimus nr 2

Millised on pärimusõppe võimalused ja kitsaskohad Rakvere Reaalkooli I kooliastme õpetajate kogemuses?

Pärimusõppe rakendamine koolis

Kuidas Te tavaliselt üles ehitate folklooriteemalise/ pärimuse teemalise tunni? Palun kirjeldage ühe konkreetse tunni kulgu algusest lõpuni.

Kuidas te valite materjale mida tunnis kasutada?

Milliseid vorme kasutate kõige enam (mängud, laulud, jutud, tähtpäevade tähistamine)?

Kas olemasolev kättesaadav materjal on Teie jaoks piisav ja eakohane?

Millist tuge vajaksid õpetajad (materjalid, koolitused, ainekava)?

Uurimisküsimus nr 3

Kuidas õpetajad mõtestavad pärimusõppe rolli õpilaste paikkondliku identiteedi toetamisel?

Mõju identiteedi kujunemisele.

Kas Teie arvates on õpilase paikkondliku identiteedi kujunemise toetamine kooli ülesanne?

Miks või miks mitte?

Kuidas saab pärimusõpetus Teie hinnangul õpilase paikkondliku identiteedi kujunemist toetada?

Miks võib kohalikul pärimusel olla tugevam mõju õpilase paikkondliku identiteedi kujunemisele kui üldisel (üleriigilisel) pärimusmaterjalil?

Lisaküsimus

Kas on midagi, mida Te sooviksite veel lisada seoses pärimusõpetuse ja paikkondliku identiteedi kujunemise teemaga, mida ma ei küsinud, kuid mis on Teie hinnangul oluline?

Lisa 2. Koodipuu

Uurimisküsimused:

1. Kuidas mõjutab õpetaja enda paikkondliku identiteedi tunnetamine ja suhe pärimusega tema pärimusõppe praktikat I kooliastmes?

Teemad	Kategooriad	Koodid
Identiteedi kujunemine	1. Perekond ja keskkond 2. Elukogemus ja teadlik õppimine	1.1. Pärimuse ülekandumine perekonnas 1.2. Elukoht ja keskkond 2.1. Hilisem teadlik õppimine 2.2. Huvitegevus
Isiklik side paikkonnaga	1. Kohalik tugev või kujunenud identiteet 2. Nõrk või puuduv side paikkonnaga	1.1. Tugev paikkondlik identiteet 1.2. Kujunenud side (nt abiellumise või elukoha kaudu) 2.1. Nõrk või puuduv side 2.2. Mitme piirkonna identiteet
Pärimuse tähendus isiklikus	1. Teadlik	1.1. Teadlik väärtustamine

elus	väärtustamine 2. Episoodiline või nõrk	(juured/ identiteet) 2.1. Episoodiline/hooajaline (tähtpäevadega seotud) 2.2. Nõrk tähendus/distantseeritus
Olulised pärimuslikud praktikad	1. Rahvakalendri tähtpäevad ja ajatsükliid 2. Peretraditsioonid	1.1. Rahvakalendri tähtpäevad (nt jõulud, vastlad, mardi- ja kadripäev) 1.2. Loodus ja ajatsükliid (kuufaasid) 2.1. Peretraditsioonid ja esivanemate mälestused

2. Millised on pärimusõppe võimalused ja kitsaskohad Rakvere Reaalkooli I kooliastme õpetajate kogemuses?

Teemad	Kategooriad	Koodid
Pärimus ja õpetamispraktika	1. Isikliku suhte mõju õpetamisele	1.1. Valikuline käsitlemine (tuttavad teemad) 1.2. Ebakindlus võõramate teemade puhul.

	<p>2. Õpetatava sisu valik</p> <p>3. Õpetamise rõhuasetus</p> <p>4. Õppemeetodid</p>	<p>2.1. Kodukoha/kohaliku materjali eelistamine</p> <p>2.2. Üleriigilise pärimuse kasutamine</p> <p>2.3. Ainekavast lähtumine</p> <p>2.4. Huvijuhi või kolleegide soovitusel</p> <p>3.1. Isiklik seos (pere, kodu)</p> <p>3.2. Sõnavara ja mõistete seletamine</p> <p>3.3. Tähtsuse mõtestamine (miks seda tehti)</p> <p>4.1. Jutustamine ja kuulamine</p> <p>4.2. Mängud ja liikumisvõimalused</p> <p>4.3. Käeline tegevus</p> <p>4.4. Uurimuslik õpe</p> <p>4.5. Dramatiseeringud ja rollimängud</p>
--	--	--

<p>Pärimusõppe tugevused ja kitsaskohad ning lahendused</p>	<p>1. Õppeprotsessi tugevused</p> <p>2. Õppeprotsessi kitsaskohad</p> <p>3. Struktuursed lahendused</p>	<p>1.1. Praktilised tegevused ja õpilaste aktiivne kaasamine</p> <p>1.2. Lõimimine teiste õppeainetega</p> <p>1.3. Huvijuhugi tugi</p> <p>1.4. Õpetajatevaheline koostöö</p> <p>2.1. Materjalide puudus</p> <p>2.2. Õpetaja pädevus ja enesekindlus</p> <p>2.3. Ajalised ja töökoormuse piirangud</p> <p>2.4. Õpilaste taust</p> <p>2.5. Puudulik süsteemne koostöö</p> <p>3.1. Eraldi spetsialist (pärimusõpetaja)</p> <p>3.2. Tundide lõimimine</p> <p>3.3. Kooliülene koostöö</p>

		3.4. Pärimusõppe metoodika (materjali koostamine)
		3.5. Ühised koolitused

3. Kuidas õpetajad mõtestavad pärimusõppe rolli õpilaste paikkondliku identiteedi toetamisel?

Teemad	Kategooriad	Koodid
Pärimusõppe roll õpilase identiteedi kujunemisel	<p>1. Identiteedi kujundamise eesmärgid</p> <p>2. Pärimusõpetuse mõju paikkondliku identiteedi kujundamisel</p> <p>3. Kooli mõju paikkondliku identiteedi kujunemisel</p>	<p>1.1. Seose loomine kodukohaga</p> <p>1.2. Kuuluvustunde arendamine</p> <p>1.3. Kultuuri väärtustamine ja hoidmine</p> <p>1.4. Eneseteadvuse ja enesekindluse toetamine</p> <p>2.1. Tugev mõju (kohalik murre, lood, keskkond)</p> <p>2.2. Mõõdukas mõju (valikuline kasutus)</p> <p>2.3. Nõrk mõju (üldine lähenemine)</p> <p>3.1. Oluline (eriti kui kodu ei toeta)</p>

		<p>3.2. Täiendav (kodu kõrval)</p> <p>3.3. Piiratud (vajab kodu tuge)</p>
Kohaliku pärimuse mõju	1. Kohaliku vs üldise pärimuse suhe	<p>1.1. Kohalik kui tähenduslikum ja lähedasem</p> <p>1.2. Üldisem kui laiem ja nähtavam</p> <p>1.3. Kombineeritud lähenemine</p>

Lisa 3. Rakvere Reaalkooli folklooritunni ainekava

Eesti folkloori ainekava 3. klassile (35 tundi)

Õppeperiood: 1 õppeaasta (1 tund nädalas)

Õppe-eesmärk:

Tutvustada 3. klassi õpilastele eesti folkloori ja pärimuskultuuri erinevaid aspekte, arendada nende kultuurilist teadlikkust, loovust ja väljendusoskust läbi rahvajuttude, -laulude, -tantsude ja -mängude.

Arendatavad pädevused:

Kultuuriteadlikkus ja enesemääratlus:

Õpilased omandavad teadmisi eesti kultuuripärandist ja identiteedist.

Suhtluspädevus:

Arendatakse suulist ja kirjalikku väljendusoskust läbi lugude jutustamise ja esituste.

Sotsiaalne ja kodanikupädevus:

Õpilased õpivad koostööd ja grupis tegutsemist rahvamängude, tantsude ja esinemiste kaudu.

Loovus:

Õpilased arendavad oma loomingulisust läbi folkloori loomise ja esitlemise.

EESTI FOLKLOOR			
Õppesisu kirjeldus (tegevused)	Õpitulemused	Hindamine	Arendatavad digipädevused
<p>Mis on folkloor? (2 tundi) Tegevused: Sissejuhatus folkloori mõistesse, arutelu eesti pärimuskultuuri üle. Õpilased jagavad oma teadmisi ja kogemusi rahvapärimestest. Tööleht: Mis on folkloor? – harjutused ja ülesanded. Eesti rahvajutud ja muinaslood (6 tundi) Tegevused: Loetakse ja arutletakse eesti rahvajutte (nt "Kuidas rebane püüdis kala", "Kaval-Ants ja Vanapagan" vms). Õpilased esitavad näidendeid ja loovjutustusi. Tööleht: Rahvajuttude illustreerimised ja oma loo kirjutamine.</p>	<p>Teadmised: Õpilased mõistavad folkloori ja pärimuskultuuri olulisust. Tunnevad eesti rahvajutte, laule, tantsu ja kombeid. Oskused: Oskavad jutustada rahvajutte ja esitada rahvalaule.</p>	<p>Kujundav hindamine: Õpilaste aktiivsuse, osaluse ja loovuse hindamine tundide ja praktiliste tegevuste käigus. Lõpptulemus: Iga õpilane koostab aasta</p>	
<p>Rahvalaulud ja regilaulud (6 tundi) Tegevused: Õpitakse tuntud eesti rahvalaule ja regilaulu. Õpilased harjutavad laulmist ja loovad oma regilaulu. Praktiline töö: Regilaulu sõnade loomine ja esitamine. Rahvatantsud ja rahvamängud (5 tundi) Tegevused: Õpitakse ja tantsitakse lihtsaid eesti rahvatantsu (nt "Oige ja vasemba"). Õpilased õpivad erinevaid rahvamänge. Praktiline töö: Rahvatantsu esitus gruppitööna. Rahvakombed ja -tavad (5 tundi) Tegevused: Uuritakse eesti rahvakalendrit ja tähtpäevi (nt Jaanipäev, Mardipäev, Kadripäev). Õpilased valmistavad kadrisante ja marti. Praktiline töö: Mardisantide ja kadrisantide meisterdamine, rollimängud. Rahvapillid ja muusika (5 tundi) Tegevused: Tutvustatakse eesti rahvapille (nt kannel, torupill, löötspill). Õpilased kuulavad ja proovivad mängida rahvapille. Praktiline töö: Isetehtud rahvapilli valmistamine (nt lihtne viiespill). Folkloori loomine ja esitamine (6 tundi) Tegevused: Õpilased loovad oma rahvajutte, laule ja tantsu. Esinemine klassi ees või koolitritusel. Projekti töö: „Mimü pere lugu“ – õpilased jutustavad ja illustreerivad oma pere või kodukandi pärimust.</p>	<p>Oskavad tantsida lihtsaid rahvatantsu ja mängida rahvamänge. Loovad ja esitavad oma folklooriteoseid. Pädevused: Väärtustavad eesti kultuuripärandit ja rahvatraditsioone. Suudavad teha koostööd rühmades ja gruppitöödes.</p>	<p>lõpus väikese folklooriprojekti (nt oma rahvajutt, laulu esitamine, tantsu koreograafia), mida hinnatakse loovuse, iseseisva töö ja esinemisoskuse alusel.</p>	

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Sirli Vahula,

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) minu loodud teose

Paikkondliku identiteedi kujunemise toetamine pärimusõpetuse kaudu Rakvere Reaalkooli näitel,

mille juhendajad on Eilika Mätas ja Ene Lukka-Jegikjan,

reprodutseerimiseks eesmärgiga seda säilitada, sealhulgas lisada Tartu Ülikooli digitaalarhiivi kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni;

2. annan Tartu Ülikoolile loa teha punktis 1 nimetatud teos üldsusele kättesaadavaks Tartu Ülikooli veebikeskkonna, sealhulgas digitaalarhiivi kaudu Creative Commons'i litsentsiga CC BY NC ND 4.0, mis lubab autorile viidates teost reprodutseerida, levitada ja üldsusele suunata ning keelab luua tuletatud teost ja kasutada teost ärieesmärgil, kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni;

3. olen teadlik, et punktides 1 ja 2 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile;

4. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei riku ma teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse õigusaktidest tulenevaid õigusi.

Sirli Vahula

19.05.2026